

LIBER UICESIMUS PRIMUS.

L. 297'

I.

R DE AEDILICIO EDICTO ET REDHIBITIONE ET QUANTI *ESPA*
MINORIS R

1 **U**LPIANUS libro primo ad edictum sedilium curulum. Labeo scribit edictum [B. 19, 10, 1] **E** aedilium curulum de uenditionibus rerum esse tam earum quae soli sint quam earum quae 6 mobiles aut se mouentes. Aiunt aediles: 'Qui mancipia uendunt certiores faciant emptores, quid morbi uitiue cuique sit, quis fugitiuus errone sit noxae [Edict. sed. apud Gell. 4, 2, 1] solutus non sit: eademque¹ omnia, cum ea mancipia uenibunt, palam recte pronuntiantur. quodsi mancipium aduersus ea uenisset, siue aduersus quod dictum promissumue 10 fuerit cum ueniret, fuisse², quod eius praestari oportere dicetur: emptori omnibusque ad quos ea res pertinet iudicium dabimus, ut id mancipium redhibeatur. si quid autem post uenditionem traditionemque deterius emptoris opera familiae procuratorisue eius factum erit, siue quid ex eo post uenditionem natum adquisitum fuerit, et si quid aliud in uenditione ei accesserit, siue quid ex ea re fructus peruererit ad emptorem, ut ea omnia re 15 stituat. item si quas accessiones ipse praestiterit, ut recipiat. item si quod mancipium capitalem fraudem admiserit, mortis consiscendae sibi causa quid fecerit, inue harenam depugnandi causa ad bestias intromissus fuerit, ea omnia in uenditione pronuntianto: ex his enim causis iudicium dabimus. hoc amplius si quis aduersus ea sciens dolo malo uenit' 20 didisse dicetur, iudicium dabimus'. Causa huius edicti proponendi est, ut occurratur fallacia uendentium et emptoribus succurratur, quicumque decepti a uendoribus fuerint: dummodo sciamus uenditorem, etiamsi ignorauit ea quae aediles praestari iubent, tamen teneri debere. nec est hoc iniquum: potuit enim ea nota habere uendor: neque enim³ interest emptoris, cur fallatur, ignorantia uendoris an calliditate. Illud sciendum est edictum 25 hoc non pertinere ad uenditiones fiscales. Si tamen res publica aliqua faciat uenditionem, 26 edictum hoc locum habebit. In pupillaribus quoque uenditionibus erit edicto locus. Si intellegatur uitium morbusue mancipii (ut plerumque signis quibusdam solent demonstrare uitia), potest dici edictum cessare: hoc enim tantum intuendum est, ne emptor decipiatur. 27 Sed sciendum est morbum apud Sabinum sic definitum esse habitum cuiusque corporis contra naturam, qui usum eius ad id facit deteriorem, cuius causa natura nobis eius corporis sanitatem dedit: id autem alias in toto corpore, alias in parte accidere (namque totius corporis morbus est puta φθικις febris, partis ueluti caecitas, licet homo itaque⁴ natus sit): uitiumque a morbo multum differre, ut puta si quis balbus sit, nam hunc uitiosum magis esse quam morbosum. ego puto aediles tollendae dubitationis gratia bis κατὰ τοῦ F[P(VU)]

¹ eaque (*Hal.*)? ² fuisse³ del. ³ enim del. ⁴ ita (*P⁴V⁴*)?

3 editio in *ind. P*, edilio *V*, dilectio *U* | redhibitione⁵ de redhibitione *ind. F*, redhibitoria (rebitoria *ind. P*) actione *P*(*et ind. P*)*VU* | quanto *P*(*et ind. P*)*VU* 7 mobiles] immobiles *P⁴* 8 errore sint *P⁴* 9 ueniunt *PV⁴U*, ueneunt *V⁴* | pronunciando *VU*, pronuncient *P⁴*, *inc. P⁴* 12 si quod *F⁴* 13 emp-

tori *P⁴* 16 item ... recipiat bis *F⁴* 17 consciendas *PU* 18 fuerat *P* | pronunciant *P⁴U*, pronuncient *P⁴V* 25 aliquam *PVU* 29 cuiuscumque *P* 30 faciat *PV* | sanit. corp. *P* 32 φθικις] φθικις *P⁴V⁴U*, φθικις *P⁴*, *inc. V⁴* 33 quis 'balbus *F⁴* 34 τοῦ ἀγορᾶ] τοτοῦ *PVU*

8 ἄντοι idem dixisse, ne qua dubitatio superesset. Proinde si quid tale fuerit uitii sine morbi, quod usum ministeriumque hominis impedit, id dabit redhibitioni locum, dummodo meminerimus non utique quodlibet quam leuissimum efficere, ut morbosus uitiosus habeatur. proinde leuis febricula aut uetus quartana quae tamen iam sperni potest uel uulnusculum modicum nullum habet in se delictum, quasi pronuntiatum non sit: contemni enim haec s 9 potuerunt. exempli itaque gratia referamus, qui morbosui uitiosique sunt. Apud Uiuianum quaeritur, si seruos inter fanaticos non semper caput iactaret et aliqua profatus esset, an nihil minus sanus uideretur. et ait Uiuianus nihil minus hunc sanum esse: neque enim nos, inquit, minus animi uitii¹ aliquos sanos esse intellegere debere: alioquin, inquit, futurum, ut in infinito hac ratione multos sanos esse negaremus, ut puta leuem superstitionis iracundum contumacem et si qua similia sunt animi uitia: magis enim de corporis sanitate, quam de animi uitii promitti. interdum tamen, inquit, uitium corporale usque q. 31 f. 298 ad animum peruenire et eum uitare: ueluti contingere φρενητικῷ, quia id ei ex febribus acciderit. quid ergo est? si quid sit animi uitium tale, ut id a uenditore excipi oporteret 10 neque id uendor cum sciret pronuntiasset, ex empto eum teneri. Idem Uiuianus ait, quamvis aliquando quis circa fana bacchatus sit et responsa reddiderit, tamen, si nunc hoc non faciat, nullum uitium esse: neque eo nomine, quod aliquando id fecit, actio est, sicuti si aliquando febrem habuit: ceterum si nihil minus permaneret in eo uitio, ut circa fana bacchari soleret et quasi demens responsa daret, etiamsi per luxuriam id factum est, uitium tamen esse, sed uitium animi, non corporis, ideoque redhiberi non posse, quoniam aediles 20 de corporalibus uitii loquuntur: attamen ex empto actionem admittit. Idem dicit etiam in his, qui praeter modum timidi cupidi auarique sunt aut iracundi

2 PAULUS libro primo ad edictum aedilium curulium. uel melancholici [B. 19, 10, 2] E
 3 GATIUS libro primo ad edictum aedilium curulium. uel proterui uel gibberosi [B. 19, 10, 3] E
 uel curui uel pruriginosi uel scabiosi, item muti et surdi: 25

4 ULPIANUS libro primo ad edictum aedilium curulium. ob quae uitia negat [B. 19, 10, 4] E
 1 redhibitionem esse, ex empto dat actionem. Sed si uitium corporis usque ad animum penetrat, forte si propter febrem loquantur aliena uel qui per uicos more insanorum deridenda 2 loquuntur, in quos id animi uitium ex corporis uitio accidit, redhiberi posse. Item aleatores et uinarios non contineri edicto quosdam respondisse Pomponius ait, quemadmodum nec 30 3 guloso nec impostores aut mendaces aut litigiosos. Idem Pomponius ait, quamvis non ualide sapientem seruum uendor praestare debeat, tamen, si ita fatuum uel morionem uendiderit, ut in eo usus nullus sit, uideri uitium. et² uidemur hoc iure uti, ut uitii morbi appellatio non uideatur pertinere nisi ad corpora: animi autem uitium ita demum praestabit uendor, si promisit, si minus, non. et ideo nominatim de errore et fugitiuo 35 excepitur: hoc enim animi uitium est, non corporis. unde quidam iumenta pauidae et calitrosa morbosis non esse adnumeranda dixerunt: animi enim, non corporis hoc uitium 4 esse. In summa si quidem animi tantum uitium est, redhiberi non potest, nisi si dictum est hoc abesse et non abest: ex empto tamen agi potest, si sciens id uitium animi retinuit:
 F[P(VU)]

¹ animi uitii minus? ² sed (Bynkershoek)?

1 perinde P^a | morui F^t 3 non] his non P^a | l'aeuissimum F^t 7 seruos P^aV^t | inter fanaticos seq.] ὁ ἵεροπλάκτης, ὁ τὴν κεφαλὴν ἐπί διαλειμμάτων ῥιπτίζων καὶ τίνα πρόλεγων B (Epanag.) | esse P^a | an om. F^t, a U^t 9 uicui P^aVU^t, uicio P^aU^t 10 ut in inf.] ut inf. PV^tU^t, et finito V^t | hanc rationem P^aU^t 12 repromitti P^a 13 contingere F, contingent P^a, contingere P^aV | φρενητικῷ F, φρεπιτικῷ frenitico P, freneticō VU: ὡς τὸ φρενητικὸν (πάθος) B (Tip.) 16 uacchatus F | tamen] ita mens P^a, hi tamen P^a, i.e. tamen V^t, id tamen V^t 17 non om. P^a | faciant PV |

est] et P^a, erit P^aVU 18 si aliquando] ali quando P^aU^t, aliquando si P^aV | maneret PVU 19 uacchari F | responsa] sic, non responsi F | luxuriam F 20 sed uitium] uitium P^aU, om. P^aV 22 timiri F^t | sint P 23 menacholici P^a 25 pruriginosi F^t, pruriginosi U, def. P^a 27 dat om. P^a 29 quos id] scripsi, quo sit FP^a, quo si P^aV 30 non om. P^a 31 gulosus P^a, gulos U^t | impostiores P^aU^t 33 uidemus P | moruicē F^t 36 quidem P^aU^t 38 nisi si] nisi PU 39 id iuditium P^a

si autem corporis solius uitium est aut et corporis et animi mixtum uitium, redhibitio locum habebit. Illud erit adnotandum, quod de morbo generaliter scriptum est, non de sonico morbo, nec mirum hoc uideri Pomponius ait: nihil enim ibi agitur de ea re, cui hic ipse morbus obstet. Idem ait non omnem morbum dare locum redhibitioni, ut puts leuis lippitudo aut leuis dentis auriculae dolor aut mediocre ulcus: non denique febriculum 5 quantulamlibet ad causam huius edicti pertinere.

5 PAULUS libro undecimo ad Sabinum. Et quantum interest inter haec uitia quae Graeci ^{*S} κακοθειαν dicunt, interque πλεον aut νόσον aut ἀρρωστίαν, tantum inter talia uitia et eum morbum, ex quo quis minus aptus usui sit, differt. ⁹

6 UPLIANUS libro primo ad edictum aedilium curulium. Pomponius recte ait non tantum ^E ad perpetuos morbos, uerum ad temporarios quoque hoc edictum pertinere. Trebatius ait impetiginosum morbosum non esse, si eo membro, ubi impetigo esset, aequo recte utatur: et mihi uidetur uera Trebatii sententia. Spadonem morbosum non esse neque uitiosum uerius mihi uidetur, sed sanum esse, sicuti illum, qui unum testiculum habet, qui etiam generare potest. ¹⁵

7 PAULUS libro undecimo ad Sabinum. Sin autem quis ita spado est, ut tam ^{B. 19, 10, 7} ^{*S} necessaria pars corporis et¹ penitus absit, morbosus est.

8 UPLIANUS libro primo ad edictum aedilium curulium. Si cui lingua abscisa ^{B. 19, 10, 8} ^E sit, an sanus esse uideatur, quaeritur. et exstat haec quaestio apud Ofilium relata apud eum in equo: ait enim hunc uideri non esse sanum. ²⁰

9 IDEM libro quadragesimo quarto ad Sabinum. ¶ Mutum morbosum esse Sa- ^{B. 19, 10, 9} ^{*S f. 298'} binus ait: morbum enim esse sine uoce esse appetat. sed qui grauiter loquitur, morbosus non est, nec qui ἀσφῶς: plane qui ἀσύμως loquitur, hic utique morbosus est.

10 IDEM libro primo ad edictum aedilium curulium. Idem Ofilius ait, si homini ^{B. 19, 10, 10} ^E digitus sit abscisus membrae quid laceratum, quamuis consanuerit², si tamen ob eam rem ²⁵ 1 eo minus uti possit, non uideri sanum esse. Catonem quoque scribere lego, cui digitus de manu aut de pede praecisus sit, eum morbosum esse: quod uerum est secundum supra 2 scriptam distinctionem. Sed si quis plures digitos habeat siue in manibus siue in pedibus, si nihil impeditur numero eorum, non est in causa redhibitionis: propter quod non illud spectandum est, quis numerus sit digitorum, sed an sine impedimento uel pluribus uel ³⁰ 3 paucioribus uti possit. De myope quaesitum est, an sanus eset: et puto eum redhiberi 4 posse. Sed et νυκτάλωπα morbosum esse constat, id est ubi homo neque matutino tempore uidet neque uespertino, quod genus morbi Graeci uocant νυκτάλωπα. Luscitionem eam esse ³⁵ 5 quidam putant, ubi homo lumine adhibito nihil uidet. Quaesitum est, an balbus et blaesus et atypus isque qui tardius loquitur et uarus et uatus sanus sit: et opinor eos sanos esse. ³⁵

11 PAULUS libro undecimo ad Sabinum. Cui dens abest, non est morbosus: ^{B. 19, 10, 11} ^{*S} magna enim pars hominum aliquo dente caret neque ideo morbos sunt: praesertim cum sine dentibus nascimur nec ideo minus sani sumus donec dentes habeamus: alioquin nullus senex sanus eset.

12 UPLIANUS libro primo ad edictum aedilium curulium. Qui clavum habet, ^{B. 19, 10, 12} ^E 1 morbosus est: sed et polypous. Eum, qui alterum oculum aut alteram maxillam maiorem ⁴¹ *F[P(VU)]*

¹ et] ei (*V^a*)? ² consanuerit (*Hotomanus*)?

1 solius *om. P^aV | redhibitio*] redhibitum *P^a*
 4 omne *PU* 8 κακοθειαν *F*, κλονειαν *PV*, κακοθειαν *U* | πλεον] erieoc *PV*, ariae *U* | νόσον
 aut ἀρρωστίαν] νόσον aut αρρωστίαν *P*, νόσον aut αρρωστίαν *U*, νόσον aut αρρωστίαν *V*, νόσον aut αρρωστίαν *U* | 11 temporarios *P^aU*, temporaneos *V* 12 si eo ...
 13 non esse *om. PV^aU* 15 potest] non potest *P^aU* 16 spacio *P^a* 17 et *om. PV^a*, ei *V^aU* 23 ἀσφῶς] ἀσφῶς *P* | ἀσύμως] ασνηci *P*, αχancu *V*, ασνηci *U* 28 digi-
 tus *F^a* | impendibus *PU* 29 illum *P^a* 31 de

myope] idemyporem *P^a*, de-pe.. *V^a*, de idrope *P^a*, de idropico *V^aU^a*, de (*om. myope*) *U* | 32 νυκτάλωπα] νυκλω ita *PV*, νυκλω ita *U* | homo *om. P^a* 33 νυκτάλωπα] νυκτώπη *P*, νυκτάλωπ *U*, inc. *V^a* 34 valuis *F* | blesus *F* 35 qui *om. P^aV | uatus*] uatus *V*, uaticus *P^a*, uacuus *U*, inc. *P^a* 38 nascamur *PV*, nascamur *U* | alioquin] aliquin *F^aU* 40 clavum *F*, dabum *P^a* 41 poluposus *F*, polupossum *P^a*, inc. *U* | maximilam *F^a*

- habet, si recte iis utatur, sanum uideri Pedius scribit: ait enim inaequalitatem maxillarum oculorum brachiorum, si nihil ex ministerio praestando subtrahit, extra redhibitionem esse. sed et latus uel crux brevius potest adferre impedimentum: ergo et hic erit redhibendus.
- 2 3 Si quis natura gutturosus sit aut oculos eminentes habeat, sanus uidetur. Item sciendum est scaeuam non esse morbosum uel uitiosum, praeterquam si inbecillitate dextrae ualidius 5 4 sinistra utitur: sed hunc non scaeuam, sed mancum esse. Is cui os oleat an sanus sit quae sit: Trebatius ait non esse morbosum os alicui olere¹, ueluti hircosum, strabonem: hoc enim ex illuie oris accidere solere. si tamen ex corporis uitio id accidit, ueluti 9 quod iecur, quod pulmo aut aliud quid similiter dolet, morbosus est.
- 13 GAIUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Item clodus morbosus est. [B. 19, 10, 13] E
- 14 ULPIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Quaeritur de ea mu- [B. 19, 10, 14] E liere, quae semper mortuos parit, an morbosa sit: et ait Sabinus, si uuluae uitio hoc con- 1 tingit, morbosam esse. Si mulier praegnas uenierit, inter omnes conuenit sanam eam esse: 2 maximum enim ac praecipuum munus feminarum est accipere² ac tueri conceptum: Puer- 3 peram quoque sanam esse, si modo nihil extrinsecus accidit, quod corpus eius in aliquam 15 8 ualetudinem immitteret. De sterili Caelius distingue Trebatium dicit, ut, si natura ste- 4 rilis sit, sana sit, si uitio corporis, contra. Item de eo qui urinam facit quaeritur. et Pe- 5 dius ait non ob eam rem sanum non esse, quod in lecto somno uinoque pressus aut etiam 6 pigritia surgendi urinam faciat: sin autem uitio uesicae collectum umorem continere non 20 potest, non quia urinam in lecto facit, sed quia uitiosam uesicam habet, redhiberi posse: 7 et uerius est quod Pedius. Idem ait, si uua alicuius praecisa sit, tollere magis quam praec- 8 stare redhibitionem, quod morbus minuitur: ego puto, si morbus desinit, non esse redhibi- 9 tionis locum, sin autem uitium perseueret, redhibitionem locum habere. Si quis digitis con- 10 nunctis nascatur, non uidetur sanus esse, sed ita demum, si incommodatur ad usum manus. 24 7 8 || Mulierem ita artam, ut mulier fieri non possit, sanam non uideri constat. Si quis ἀντιάδας f. 299 habeat, an redhiberi quasi uitiosus possit, quaeritur. et si ἀντιάδας haec sunt quas existimo, id est inueteratas, et qui iam discuti non possint faucium tumores, qui ἀντιάδας habet ui- 9 tiosus est. Si uendor nominatim exceperit de aliquo morbo et de cetero sanum esse 10 dixerit aut promiserit, standum est eo quod conuenit (remittentibus enim actiones suas non 20 est regressus dandus), nisi sciens uendor morbum consulto reticuit: tunc enim dandam 11 esse de dolo malo replicationem. Si nominatim morbus exceptus non sit, talis tamen mor- 12 bus sit, qui omnibus potuit apparere (ut puta caecus homo uenibat, aut qui cicatricem 13 euidentem et periculosam habebat uel in capite uel in alia parte³ corporis), eius nomine 14 non teneri Caecilius⁴ ait, perinde ac si nominatim morbus exceptus fuisset: ad eos enim 15 morbos uitiaque pertinere edictum aedilium probandum est, quae quis ignorauit uel igno- 16 rare potuit.
- 15 PAULUS libro undecimo ad Sabinum. Quae bis in mense purgatur, sana [B. 19, 10, 15] S non est, item quae non purgatur, nisi per aetatem accidit.
- 16 POMPONIUS libro uicesimo tertio ad Sabinum. Quod ita sanatum est, ut in [B. 19, 10, 16] S pristinum statum restitueretur, perinde habendum est, quasi numquam morbosum esset⁵. 40
- 17 ULPIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Quid sit fugitiuus, [B. 19, 10, 17] E F[P(VU)]

¹ os alicui olere del. ² concipere (Hal.)? ³ aperta ins. ⁴ Caelius (Hal.)? ⁵ esset del.

1 iis] *F*¹, his *F*², om. *PVU* | inequilitatem *P*
 3 redimendus *P*³ 5 inuocillitate *F*, inberilitate *P*⁴ 6 utatur *PV* 7 ueluti hircosum
 strabonem] οὔτε ὁ στραβὸς οὔτε ὁ Δυγώδες
 ἔχων σῶμα *B* 8 illubie *F*¹ 9 mulmo *P*⁵ |
 quid] quod *P*⁶ 12 sabinum *P*⁷ 16 cae-
 lius distingueret trebaciūs *P*⁸, caelium distin-
 guere trebaciūs *P*⁹ *U* 17 sit an sterilis sit
 sana sit *F*² | item om. *PVU* 18 pr'a casus *F*²
 19 pigritiam *P*¹⁰ | facit *P*¹¹ *V* 23 digitis]
 digi *P*¹² 25 ἀντιάδας habeat) antiamcha de-

beat *P*¹³, antianicha habeat *V*, ἀντιάδας habeat *U*¹⁴ 26 ἀντιάδας haec] anteche *P*, an-
 tethē *V*, ἀντιάδη *U* 27 tumores¹⁵ *F*², timores
*U*¹⁶ | ἀντιάδας habet] antiaehinicha habeat *V*,
 antia...cha ..beat *P*¹⁷, antiacham habeat *U*
 32 caecus] si ceous *PVU* | uenibat *FPVU*
 33 uel in alia parte] ἡ ἄλλοι μέροις (μέλογ
 al.) *B* 35 ignorauerit *PV* 37 bis] uis *F*
 39 libro xxxiiii *PVU*, lib. xxx *V* 41 quid]
 qui *PVU*, quis *V*¹⁸

definit Offilius: fugitiuus est, qui extra domini domum fugae causa, quo se a domino cetero laret, mansit. Caelius autem fugitiuum esse ait eum, qui ea mente discedat, ne ad dominum redeat, tametsi mutato consilio ad eum reuertatur: nemo enim tali peccato, [D. 47, 2, 65] inquit, paenitentia sua nocens esse desinit. Cassius quoque scribit fugitiuum esse, qui [D] certo proposito dominum relinquat. Item apud Uuiuanum relatum est fugitiuum fere ab affectu animi intellegendum esse, non utique a fuga: nam eum, qui hostem aut latromem, incendium ruinamue fugeret, quamuis fugisse uerum est, non tamen fugitiuum esse. item ne eum quidem, qui a praeceptore cui in disciplinam traditus erat aufugit, esse fugitiuum, si forte ideo fugit, quia immoderate eo utebatur. idemque probat et si ab eo fugerit cui erat commodatus, si propter eandem causam fugerit. idem probat Uuiuanus et si saeuius cum eo agebat. haec ita, si eos fugisset et ad dominum uenisset: ceterum si ad dominum non uenisset, sine ulla dubitatione fugitiuum uideri ait. Idem ait interrogatus Proculus de eo, qui domi latuisset in hoc scilicet, ut fugae nactus occasionem se subtraheret: ait, tametsi fugere non posset uideri, qui domi mansisset, tamen eum fugitiuum fuisse: sin autem in hoc tantum latuisset, quoad iracundia domini efferueretur, fugitiuum non esse, sicuti ne eum quidem, qui cum dominum animaduerteret uerberibus se adficeret nelle, praeripuisset¹ se ad amicum, quem ad precanum perduceret. ne eum quidem fugitiuum esse, qui in hoc progressus est, ut se praecepitaret (ceterum etiam eum quis fugitiuum diceret, qui domi in altum locum ad praecepitandum se ascendisset), magisque hunc mortem sibi conciscere uoluisse. illud enim, quod plerumque ab imprudentibus, inquit, dici solet, eum esse fugitiuum, qui nocte aliqua sine uoluntate domini emansisset, non esse uerum, sed ab affectu animi cuiusque aestimandum. Idem Uuiuanus ait, si a magistro puer recessit et rursus ad matrem peruenit, cum quaereretur, num fugitiuus esset: si celandi causa quo, ne ad dominum reuenteretur, fugisset, fugitiuum esse: sin uero ut per matrem faciliorem deprecationem haberet delicti alicuius, non esse fugitiuum. Caelius quoque scribit, si seruum emeris, qui se in Tiberim deiecit, si moriendi dumtaxat consilio suscepto a domino discessisset, non esse fugitiuum, sed || si fugae prius consilium habuit, deinde mutata uoluntate in Tiberim se deiecit, manere fugitiuum. eadem probat et de eo, qui de ponte se praecepit. haec omnia uera sunt, quae Caelius scribit. Idem ait, si seruus tuus fugiens uicarium suum secum abduxit: si uicarius inuitus aut imprudens secutus est neque occasionem ad te redeundi nactus praetermisit, non uideri fugitiuum fuisse: sed si aut olim cum fugeret intellexit quid ageretur aut postea cognovit quid acti esset et redire ad te cum posset noluit, contra esse. idem putat dicendum de eo, quem plagiarius abduxit. Idem Caelius ait, si seruus, cum in fundo esset, exisset de villa ea mente, ut profugeret et quis eum, priusquam ex fundo tuo exisset, comprehendisset, fugitiuum uideri: animum enim fugitiuum facere. Idem ait nec eum, qui ad fugam gradum unum alterumue promouit uel etiam currere coepit, si dominum sequentem non potest euadere, non esse fugitiuum. Idem recte ait libertatis cuiusdam speciem esse fugisse, hoc est potestate dominica in praesenti liberatum esse. Pignori datus seruus debitorem quidem dominum habet, sed si, posteaquam ius suum exercuit creditor, ei se subtraxit, potest fugitiuus uideri. Apud Labeonem et Caelium quaeritur, si quis in asylum configuerit aut eo se conferat, quo solent uenire qui se uenales postulant, an fugitiuus sit: ego puto non esse eum fugitiuum,

F[P(VU)]

¹ proripuisset (*Budaeus*)?

1 fugiibus est *F* 2 fugitiuus *P* 8 disciplina *PVU* | au't fugit esse fugitiuum *F*, aut fugisse fugitiuum *P·V·?U*, aufugisset fuisse fugitiuum *P·U*, aufugisset fugitiuum esse *V* 10 bibianus *F* 11 et adj] et a *P* 14 fugeret non posse *P* 15 quod ad *P*, quod *V* | dominij *F*, dominorum *F·P·VU* 16 praeripuisset *F*, praeripuit et *P·V*, praeripuit *P·V·U* 18 quis qui *P* 20 inquit

om. *P* 21 domini] dum *P* | esset *P* 23 quo om. *PVU* 24 ne] nec *P* 25 depr'a ecationem *F* | haberet] haberet et *P·VU*? 26 suscepito *P* 29 ait] at *P* 30 adduxit *P·V* 31 redeundo *P·U* | actus *P* | fugisse *P·V* 32 quid ager.] quod ager. *P·VU* 33 plagiarius *P* 38 liberatis *P·U* 40 iussum *P*, inc. *U* 42 se] re *P*

qui id facit quod publice facere licere arbitratur. ne eum quidem, qui ad statuam Caesaris confugit, fugitiuum arbitror: non enim fugiendi animo hoc facit. idem puto et in eum¹, qui in asylum uel quod aliud confugit, quia non fugiendi animo hoc facit: si tamen ante 18 fugit et postea² se contulit, non ideo magis fugitiuum esse desinit. Item Caelius scribit placere eum quoque fugitiuum esse, qui eo se conferat, unde eum dominus recipere non possit, multoque magis illum fugitiuum esse, qui eo se conferat, unde abduci non possit. 14 Erronem ita definit Labeo pusillum fugitiuum esse, et ex diuerso fugitiuum magnum erronem esse. sed proprie erronem sic definimus: qui non quidem fugit, sed frequenter sine 15 causa uagatur et temporibus in res nugatorias consumptis serius domum redit. Apud Cae- lium scriptum est: liberti apud patronum habitantis sic, ut sub una clave tota eius habi- 10 tatio esset, seruus ea mente, ne rediret ad eum, extra habitationem liberti fuit, sed intra aedes patroni, et tota nocte oblitus³: uideri esse fugitiuum Caelius ait. plane si tales custodiam ea habitatio non habuit et in ea cella libertus habitauit, cui commune et promiscuum plurium cellarum iter est, contra placere debere Caelius ait et Labeo probat. 16 Idem Caelius ait seruum in prouinciam missum a domino, cum eum mortuum esse et testa- 15 mento se liberum relictum audisset et in eodem officio permansisset tantumque pro libero se gerere coepisset, "hunc non esse fugitiuum: nec enim mentiendo se liberum, inquit, fu- 17 gitius esse coepit, quia sine fugae consilio id fecit. Quod aiunt aediles 'noxa solutus non sit', sic intellegendum est, ut non hoc debeat pronuntiari nullam eum noxam commississe, sed illud noxa solutum esse, hoc est noxali iudicio subiectum non esse: ergo si noxam 20 18 commisit nec permanet, noxa solutus uidetur. Noxas accipere debemus priuatas, hoc est eas, quaecumque committuntur ex delictis, non publicis criminibus⁴, ex quibus agitur iu- 25 dicis noxalibus: denique specialiter cauetur infra de capitalibus fraudibus. ex priuatis autem noxiis oritur damnum pecuniarium, si quis forte noxae dedere noluerit, sed litis aestimationem sufferre. Si quis talis sit seruus, qui omnino manumitti non possit ex con- 30 stitutionibus, uel si sub poena uinculorum distractus sit a domino (uel ab aliqua potestate 20 damnatus) uel si exportandus: aequissimum erit || etiam hoc praedici. Si quis adfirmauerit f. 800 aliquid adesse seruo nec adsit, uel abesse et adsit, "ut puta si dixerit furem non esse et fur sit, si dixerit artificem esse et non sit: hi enim, quia quod adseuerauerunt non prae- 35 stant, aduersus dictum promissum facere uidentur.

18 GARUS libro primo ad edictum aedilium curulium. Si quid uendor de man- B. 19, 10, 18
cipio adfirmauerit idque non ita esse emptor queratur, aut redhibitorio aut aestimatorio (id est quanto minoris) iudicio agere potest: uerbi gratia si constantem aut laboriosum aut curracem⁵ uigilacem esse, aut ex frugalitate sua peculium adquirentem adfirmauerit, et is ex diuerso leuis proterius desidiosus somniculosus piger tardus comesor inueniatur. 35
haec omnia uidentur eo pertinere, ne id quod adfirmauerit uendor amare ab eo exigatur, sed cum quodam temperamento, ut si forte constantem esse adfirmauerit, non exacta gra- 40 uitas et constantia quasi a philosopho desideretur, et si laboriosum et uigilacem adfirmauerit esse, non continuus labor per dies noctesque ab eo exigatur, sed haec omnia ex bono et aequo modice desiderentur. idem et in ceteris quae uendor adfirmauerit intellegemus. 40

F[P(VU)]

¹ eo? ² eo ins. (similiter Hal.) ³ delituit (Hal.)? ⁴ etiamsi in eo errasset uel etiam mentitus esset uel similia uidentur excidisse ⁵ quaecumque committuntur ex delictis, non publicis criminibus del. ⁶ tenetur ins. ⁷ aut ins. (Hal.)

1 qui id] quid P^a, qui U^a [publice] blice P^a
3 quia non ... ante fugit om. P^aV^a 6 non pos-
sit] non poterat P^a 7 esse] esse qui eo se con-
ferat P^a 9 dominum P^a, ad do-
minum P^aV^aU, om. V^a 10 liberti] liberti P^a
11 red'h'iret F^a 13 habitabit F^a 14 cela-
rium P^aU 17 gere're F^a [enim] tantum V^a,
enim tantum U^a, inc. P^a [mentiendos se F^a
18 quia] quam P^a [solutus] salutis P^aU^a

19 commi'sissem F^a, commissem P^a, com-
misset U^a 21 priuatus F^a 24 peculiariū P^a
27 exportatus P^a 28 uel abesse et adsit (et
absit P^aU^a, et uel ait V^a) om. F^a, add. una cum
seq. ut, sed hoc mox deleuit F^a 31 si quis P^a
34 curracem] τροχαλός B [uigilacem P^a | fu-
galitate P^a, fragilitate V^a 35 laensis F | pro-
terbus F 38 laboriosum] laboriosum esse P^a
40 intollemus P^a

- 1 Uenditor, qui optimum cocum esse dixerit, optimum in eo artificio praestare debet: qui uero simpliciter cocum esse dixerit, satis facere uidetur, etiamsi mediocrem cocum praestet.
 2 idem et in ceteris generibus artificiorum. Aeque si quis simpliciter dixerit peculiatum esse seruum, sufficit, si is uel minimum habeat peculum.
 4
 19 UPLIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Sciendum tamen est [B. 19, 10, 19] *E*
 quaedam et si dixerit praestare eum non debere, scilicet ea, quae ad nudam laudem serui pertinent: ueluti si dixerit frugi probum dicto audientem. ut enim Pedius scribit, multum interest, commendandi serui causa quid dixerit, an uero praestaturum se promiserit quod 10
 1 dixit. Plane si dixerit aleatorem non esse, furem non esse, ad statuam numquam confusisse, oportet eum id praestare. Dictum a promisso sic discernitur: dictum accipimus, quod uerbo tenus pronuntiatum est nudoque sermone finitur: promissum autem potest referri et ad nudam promissionem siue pollicitationem uel ad sponsum. secundum quod incipiet is, qui de huiusmodi causa stipulanti sponponit, et ex stipulatu posse conueniri et redhibitoris actionibus: non¹ nouum, nam et qui ex empto potest conueniri, idem etiam redhibitoris 15
 3 actionibus conueniri potest. Ea autem sola dicta siue promissa admittenda sunt, quaecumque 4
 que sic dicuntur, ut praestentur, non ut iacentur. Illud sciendum est: si quis artificem promiserit uel dixerit, non utique perfectum eum praestare debet, sed ad aliquem modum peritum, ut neque consummatae scientiae accipias, neque rursum² indoctum esse in artificio: sufficiet igitur talem esse, quales uolgo artifices dicuntur. Deinde siunt aediles: 'emptori omnibusque ad quos ea res pertinet iudicium dabimus'. pollicantur emptori actionem et successoribus eius qui in uniuersum ius succedunt. emptorem accipere debemus 20
 5 eum qui pretio emit. sed si quis permutterit, dicendum est utrumque emptoris et uenditoris loco haberi et utrumque posse ex hoc edicto experiri. Tempus autem [Pon. 19, 1, 24, 6] *E*
 6 redhibitionis sex menses utiles habet: si autem mancipium non redhibeat, sed quanto minoris agitur, annus utilis est. sed tempus redhibitionis ex die uenditionis currit aut, si 25
 7 dictum promissumue quid est, ex eo ex quo dictum promissumue quid est.
 20 GARUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Si uero ante uenditionis [B. 19, 10, 20] *E*
 tempus dictum intercesserit, deinde post aliquot dies interposita fuerit stipulatio, Caelius Sabinus scribit ex priore causa, quae statim, inquit, ut uenit id mancipium, eo nomine posse agere coepit³.
 30
 21 UPLIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Redhibere est facere, ut rursus *E*
 habeat uenditor quod habuerit, et quia reddendo id fiebat, idcirco redhibitio est appellata f. 300
 1 quasi redditio. Cum redditur ab emptore mancipium uenditori, de dolo malo [B. 19, 10, 21]
 2 promitti oportere ei Pomponius ait et ideo cautions necessarias esse, ne forte aut pignori
 2 datus sit seruus ab emptore aut iussu eius furtum siue damnum cui datum sit. Idem Pomponius ait interdum etiam duplicitate cautiones interponi debere, alias in praeteritum, alias in futurum, ut puta si eius serui nomine qui redhibetur emptor procuratorue eius iudicium accepit, uel quod cum eo ageretur uel quod ipse eius nomine ageret. cauendum autem esse ait, si quid sine dolo malo emptor condemnatus fuerit aut dederit, his rebus recte praestari, uel si quid ex eo quod egerit ad eum peruenire doloue malo uel culpa eius 40
 3 factum sit, quo minus perueniret isdem diebus⁴, reddi. Idem ait futuri temporis nomine
 F[P(VU)]

¹ nec (ū et n̄ permutata)? ² prorsus ins. (Krueger) ³ quae statim incipit, ut uenit id mancipium eo nomine posse agere (del. coepit: Hoffmann)? ⁴ diebus] de rebus?

1 cocum esse dixerit optimum om. P=V^a? | artifitium PVU 3 si om. P=V 4 seruus P=U^a? 9 si] et si PU^a, om. U^a 11 potest: F^a | et] ut V^a, inc. P^a 12 incipient V^a, inc. P^a 14 ex empto] excepto P^a 18 consummatae] Taur., consummae FP^a, eum summe P^aU, summae V | rursum] F^a, rursus F^aPU 21 succedunt] succeaiunt P^a 25 annus] an non P^a | uenditioni FP^a 26 'promis-

sumue F^a | ex eo ... quid est] F et ex Pi(sana) U^a, om. PVU^a | quid est] quod est P^a, om. V^a 29 ex priore seq.] ἐκ τῆς προτέρας αἵτιας παραχρήμα δύναται κινεῖν B | ut uenit] inueniat P^a, ut ueniat U^a 32 habuerat PVU 34 ej] eum FPU 38 ageret et cauendum P=V=U 40 doloue] dolo P=V^a, uel dolo P=V^aU^a, uel de dolo U^a

cautionem ei, qui sciens uendidit, fieri solere, si in fuga est homo sine culpa emptoris et nihil minus condemnatur uendor: tum enim cauere oportere, ut emptor hominem perse-
quatur et in sua potestate redactum uendori reddat,

- 22 GAIUS libro primo ad edictum aedilium curulum. et neque per se neque per heredem *E*
suum futurum, quo minus eum hominem uendor habeat.
- 23 ULPIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Cum autem redhi- [B. 19, 10, 28] *E*
bitio fit, si deterius mancipium siue animo siue corpore ab emptore factum est, praestabat
emptor uendori, ut puta si stupratum sit aut saecutia emptoris fugitiuum esse coepert: 5
et ideo¹, inquit Pomponius, ut ex quacumque causa deterius factum sit, id arbitrio iudicis
aestinetur et uendori praestetur. quod si sine iudice homo redhibitus sit, reliqua autem 10
1 quae diximus nolit emptor reddere, sufficiat uendori ex uendito actio. Iubent aediles re-
stitui et quod uenditioni accessit et si quas accessiones ipse praestiterit, ut uterque reso-
luta emptione nihil amplius consequatur, quam non haberet, si uenditio facta non esset².
2 Excipitur etiam ille, qui capitalem fraudem admisit. capitalem fraudem admittere est tale
aliquid delinquere, propter quod capite puniendus sit: ueteres enim fraudem pro poena 15
ponere solebant. capitalem fraudem admisisse accipiems dolo malo et per nequitiam: ce-
terum si quis errore, si quis casu fecerit, cessabit edictum. unde Pomponius ait neque im-
3 puberem neque furiosum capitalem fraudem uideri admisisse. Excipitur et ille, qui mortis
consciscendae causa quid fecerit. malus seruus creditus est, qui aliquid facit, quo magis
se rebus humanis extrahat, ut puta laqueum torsit siue medicamentum pro ueneno bibt 20
praecipitemue se ex alto miserit aliudue quid fecerit, quo facto sperauit mortem peruen-
4 turam, tamquam non nihil³ in alium ausurus, qui hoc aduersus se ausus est. Si seruus sit
qui uendidit uel filius familias, in dominum uel patrem de peculio aedilicia actio competit:
5 quamvis enim poenales uideantur actiones, tamen quoniam ex contractu uenient, dicendum
est eorum quoque nomine qui in aliena potestate sunt competere. proinde et si filia fami- 25
lias uel ancilla distraxit, aequa dicendum est actiones aedilicias locum habere. Hae actiones
6 quae ex hoc edicto oriuntur etiam aduersus heredes omnes competit. Et si bona fide
nobis seruent liberi forte homines uel serui alieni qui uendiderunt, potest dici etiam hos
7 hoc edicto contineri. Iulianus ait iudicium redhibitoriae actionis utrumque, id est uendito-
rem et emptorem quodammodo in integrum restituere debere. Quare siue emptori seruus 30
furtum fecerit siue alii cuilibet, ob quod furtum emptor aliquid praestiterit, non aliter ho-
minem uendori restituere inbetur, quam si indemne eum praestiterit. quid ergo, inquit
Iulianus, si noluerit uendor hominem recipere? non esse cogendum ait quicquam praes-
tare, nec amplius quam pretio condemnabitur: et hoc detrimentum sua culpa emptorem 35
passurum, qui cum posset hominem noxae dedere, maluerit litis aestimatio[nem] sufferre: f. 301
9 et uidetur mihi Iuliani sententia humanior esse. Cum redhibetur mancipium, si quid ad
emptorem peruenit uel culpa eius non peruenit, restitu oportet, non solum si ipse fructus
percepit mercedesue a seruo uel conductore serui accepit, sed etiam si a uenditore fuerit
10 idcirco consecutus, quod tardius ei hominem restituit: sed et si a quoquin alio possessore
fructus accepit emptor, restituere eos debebit: sed et si quid fructuum nomine consecutus 40
F[P(VU)]

¹ ideo] id eo pertinet? ² sic fere expl: ut uterque resoluta emptione nihil amplius con-
sequatur quam [haberet, non habeat autem, quae] non haberet, si uenditio facta non esset
³ nihil non (*Hal. collato Seneca contro. 8, 4 p. 427 Bure.*: nihil non ausurus fuit qui se
potuit occidere)?

1 sciens^s *F²* 3 uendor *P^a* 7 praesta-
uit *F¹P^a* 8 fugitiuuus *P^a* 9 arbitro *P^a*
12 quas] quis *F¹P^a* 13 quam non] *FPU*,
quam quod *V^a*, inc. *V^a* 15 pro poena ...
16 fraudem *om. V^a* *eademque uid. defuisse P^a*
17 causu *P^a* 18 excipiatur *P^a* | mortis]
mortis se *P^aU* 19 qreditus *P^a* 20 se rebus]
seruus *F^a* | beneno uiuit *F* (*em. f.*) 21 se]

see *PVU* 26 haec *om. V^a*, def. *P^a* 28 uen-
diderint *P^aV* 29 actiones *F^a* 30. in *om.*
P^aV^aU | emptoris *P^a* 31 non aliter ...
32 praestiterit *om. V^aU* (*ubi in mg. notatur de-*
icit) *eademque uidentur defuisse P^a* 32 ergo]
igitur *V^a*, def. *P^a* 36 iuliani] *P^aVU*, iulianus
FP^a | redhibeatur *P^a* 38 mercedis sue *P^a*
40 consecutus] conseruatus *P^a*

est, id praestet: item si legatum uel hereditas seruo obuenerit. neque refert, potuerit haec consequi uenditor an non potuerit, si seruum non uendidisset: ponamus enim talem esse, qui capere aliquid ex testamento non potuerat: nihil haec res nocebit. Pedius quidem etiam illud non putat esse spectandum, cuius contemplatione testator seruum heredem scribserit uel ei legauerit, quia et si uenditio remansisset¹, nihil haec res emptori proderat: et per contrarium, inquit, si contemplatione uenditoris institutus proponeretur, tamen diceremus restituere emptorem non debere uenditori, si nollet eum redhibere.

24 GAIUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Et generaliter dicendum [B. 19, 10, 24] E est, quidquid extra rem emptoris per eum seruum adquisitum est, id iustum uideri reddi oportere.

25 ULPIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Aediles etiam hoc [B. 19, 10, 25] E praestare emptorem uolunt, si in aliquo deterior factus sit seruus, sed ita demum, si post uenditionem traditionemque factus sit: ceterum si ante fuit, non pertinet ad hoc iudicium 1 quod ante factum est. Siue ergo ipse deteriorem eum fecit siue familia eius siue procurator, tenebit actio. Familiae appellatione omnes qui in seruitio sunt continentur, etiam 15 liberi homines, qui ei bona fide seruiunt, uel alieni: accipe eos quoque qui in potestate eius sunt. Procuratoris fit mentio in hac actione: sed Neratius procuratorem hic eum accipiendo ait, non quemlibet, sed cui uniuersa negotia aut id ipsum, propter quod deteriorius 4 factum sit, mandatum est. Pedius ait aequum fuisse id dumtaxat imputari emptori ex facto procuratoris et familiae, quod non fuit passurus seruus nisi uenisset: quod autem passurus erat etiam, si non uenisset, in eo concedi emptori serui sui noxae deditio[n]em et ex eo, inquit, quod procurator commisit, solum actionum praestandardarum necessitatem ei iniungi. 5 Quid ergo, si culpa, non etiam dolo emptoris seruus deterior factus sit? aequo condemnabitur. Hoc autem, quod deterior factus est seruus, non solum ad corpus, sed etiam ad animi uitia referendum est, ut puta si imitatione conseruorum apud emptorem talis factus 25 7 est², aleator forte uel uinarius uel erro euasit. Sed notandum est, quod non permittitur emptori ex huiusmodi causis noxae dedere seruum suum: nec enim factum seruorum sanguinem itemque procuratoris praestat. Item sciendum est haec omnia, quae exprimuntur edicto aedilium, praestare eum debere, si ante iudicium acceptum facta sint: idcirco enim necesse habuisse ea enumerari³, ut, si quid eorum ante litem contestat⁴ contigisset, praestaretur. 30 ceterum post iudicium acceptum tota causa⁵ ad hominem restituendam in iudicio uersatur, et tam fructus uenient quam id quo deterior factus est ceteraque uenient: iudici enim statim atque iudex factus est omnium rerum officium incumbit, quaecumque in iudicio uersantur: ea autem quae ante iudicium contingunt non ualde ad eum pertinent, nisi fuerint ei nominatim iniuncta. Praeterea in edicto adicitur sic: 'et quanta pecunia pro eo homine 35 soluta accessionis nomine data erit, non reddetur: cuiusue pecuniae quis eo nomine obligatus erit, non liberabitur'. Ordine fecerunt aediles, ut ante uenditori emptor ea omnia, quae supra scripta sunt, || praestet, sic deinde pretium consequatur.

26 GAIUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Uideamus tamen, ne ini- [B. 19, 10, 26] E quum sit emptorem compelli dimittere corpus et ad actionem iudicati mitti, si interdum 40 nihil praestatur propter inopiam uenditoris, potiusque res ita ordinanda sit, ut emptor caueat, si intra certum tempus pecunia sibi soluta sit, se mancipium restituturum.

27 ULPIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Debet autem recipere [B. 19, 10, 27] E pecuniam, quam dedit pro eo homine, uel⁶ si quid accessionis nomine. dari autem non id 44 F[P(V, qui deficit u. 18 in quemlibet folio exciso, U)]

¹ uenditoris mansisset (*Budaeus*)? ² talis factus est *del.* ³ enumerare (*Brencl.*)?
⁴ quod *ins.* ⁵ uel⁶ et (*Krueger*)?

¹ id] od *F^a* | resfert *P^a* ³ haec res] he- ²⁷ dedere] dere *P^a* ³⁰ conte-
res *P^a* ⁴ scripsérat *P^aVU* ⁶ institutus] ³¹ e] in iudicio *F^a* ³² et tam] ³³ factum *P^aU*
instituis *P^a*? , instituisse *P^aV^a*, inc. *V^a* | di- ³⁴ nomine *P^aU^a* ³⁷ liberauitur *F^a* ³⁹ aedi-
PVU ¹⁷ eum] enim *P^a* ²⁰ nisi] *F^a*, nisi ⁴⁰ ita].tot *P^a*
ei *F^aPU* ²¹ erat om. *P^a* ²³ condemna- ⁴² restituturum *P* ⁴³ pecuniam recipere *P*

solum accipiemus, quod numeratur uendori, ut puta pretium et usuras eius, sed et si quid exemptionis causa erogatum est. hoc autem ita demum deducitur, si ex uoluntate uendoris datur: ceterum si quid sua sponte datum esse proponatur, non imputabitur: neque enim debet quod quis suo arbitrio dedit a uenditore exigere. quid ergo, si forte uectigalis nomine datum est, quod emptorem forte sequeretur? dicemus hoc quoque restituendum: in 5 demnis enim empor debet discedere.

28 **GAIUS** libro primo ad edictum aedilium cu- [Pon. 14, 3. 19, 2. B. 19, 10, 28. BS. 18, 6, 3 sch. 19] **E**
rulum. Si uendor de his quae editio aedilium continentur non caueat, pollicentur ad-
uersus eum redhibendi iudicium intra duos menses uel quanti emptoris intersit intra sex
menses. 10

29 **ULPIANUS** libro primo ad edictum aedilium curulum. Illud sciendum est, si empor **E**
uendori haec non praestat, quae desiderantur in *hac* actione, non posse ei uenditorem
1 condemnari: si autem emptori uendor ista non praestat, condemnabitur ei. Item emptori
praestandum est, ut pecuniae, cuius nomine obligatus erit, liberetur, siue ipsi uendori ob-
2 ligatus sit siue etiam alii. Condemnatio autem fit, quanti ea res erit: ergo excedet¹ pre-
15 tium an non, uideamus. et quidem continet condemnatio pretium accessionesque. an et
usuras pretii consequatur, quasi quod sua intersit debeat accipere, maxime cum fructus
3 quoque ipse restituat? et placet consecuturum. Si quid tamen² damni sensit uel si quid
pro seruo impendit, consequetur arbitrio iudicis, sic tamen, non ut ei horum nomine uen-
ditor condemnetur, ut ait Iulianus, sed ne alias compellatur hominem uendori restituere, 20
quam si eum indemnum praestet.

30 **PAULUS** libro primo ad edictum aedilium curulum. Item si serui redhibendi [B. 19, 10, 30] **E**
nomine empor iudicium accepit uel ipse eius nomine dictauit, cauendum ex utraque parte
erit, ut, si quid sine dolo malo condemnatus sit uel si quid ex eo quod egerit ad eum
1 peruerter doloue malo eius factum sit quo minus perueniret, id reddat³. Quas impensas 25
necessario in curandum seruum post litem contestatam empor fecerit, imputabit: praece-
dentes impensas nominatim comprehendendas Pedius: sed cibaria seruo data non esse im-
putanda Aristo, nam nec ab ipso exigi, quod in ministerio eius fuit.

31 **ULPIANUS** libro primo ad edictum aedilium curulum. Quodsi nolit uendor [B. 19, 10, 31] **E**
hominem recipere, non in maiorem summam, inquit, quam in pretium ei condemnandum. 30
ob haec ergo, quae propter seruum damna sensit, solam dabimus ei corporis retentionem:
ceterum poterit euitare praestationem uendor, si nolit hominem recipere, quo facto pretii
1 praestationem eorumque quae pretium sequuntur solam non euitabit. Si uendor pronun-
tiauerit uel promiserit furem non esse, tenetur ex sua promissione, si furtum seruuus fecit:
esse enim hoc casu furem non tantum eum, qui extraneo, sed et eum, qui domino suo res 35
2 subtraxit, intellegendum est. Si ancilla redhibeat, et quod ex ea post uenditionem natum
3 erit reddetur, siue unus partus sit siue plures. Sed et si forte usus fructus proprietati ad-
4 creuerit, indubitate hic quoque restituetur. Si peculium quaeasit apud emptorem, quid || de f. 302
hoc dicemus? et si quidem ex re emptoris accessit, dicendum est apud ipsum relinquen-
5 dum, si aliunde creuit, uendori restituendum est. Si plures heredes sint emptoris, an 40
omnes ad redhibendum consentire debeant, uideamus. et ait Pomponius omnes consentire
debere ad redhibendum dareque unum procuratorem, ne forte uendor iniuriam patiatur,
dum ab alio partem recipit hominis, alii in partem pretii condemnatur, quanti minoris is
F[P(U)]

¹ excedat (edd.)? ² tamen del. ³ reddatur?

1 numeramur **P^a**, numeramus **U** | quid empt.] quidem prioris **P^a** 3 imputatur **F^f**, im-
putatur **P^a** 4 quid] quod **P^aU** 9 redhi-
bendum **FPU** 12 *hac actione*] **P^fU**, *actione*
F, *hactio* **P^a** 13 condemnauitur **F^f** 14 pe-
cuniae cuniae' cuius **F^f** 15 autem fit ...
16 condemnatio] **F** et es **P(isana)** **U^a**, *om.* **P^aU^a**
18 consecutarum **P^a** 19 sic] si **P^a** 20 uen-

ditori *om.* **P^a** 23 empori **P^aU^a** 26 seruo **P^a**
27 ciuaria **F^f** 28 aristo ait **F^fPU**
32 euitare **F^f** 33 qu'a'e quae **F^f**, quoque
P^a, inc. U^a | euitauit **F^f**, ebitauit **P^a**, euita-
bat **U** 34 esse ... fecit *bis* **F^f** | facit **PU**
39 dicentum **F^f** 40 emptores **F^f** 42 ne]
nec **FP^a** 43 in partem] non in partem **PU**

6 homo sit. Idem ait homine mortuo uel etiam redhibito singulos pro suis portionibus recte agere. pretium autem et accessiones pro parte recipient: sed et fructus accessionis¹ et si quo deterior homo factus est pro parte praestabatur ab ipsis, nisi forte tale sit, quod diuisi-
 7 matre uendita, quam pro parte redhiberi posse negauimus. Marcellus quoque scribit, si seruus communis seruum emerit et sit in causa redhibitionis, unum ex dominis pro parte sua redhibere seruum non posse: non magis, inquit, quam cum emptori plures heredes ex-
 8 stiterunt nec omnes ad redhibendum consentiunt. Idem Marcellus ait non posse alterum ex dominis consequi actione exempto, ut sibi pro parte uenditor tradat, si pro portione
 9 pretium dabit: et hoc in emptoribus² seruari oportere ait: nam uenditor pignoris loco quod uendidit retinet, quoad emptor satisfaciat. Pomponius ait, si unus ex heredibus uel familia eius uel procurator culpa uel dolo fecerit rem deteriorem, aequum esse in solidum eum teneri arbitrio iudicis: hoc autem expeditius esse, si omnes heredes unum procuratorem ad agendum dederunt. tunc et si quo deterior seruus culpa unius heredum factus est et³ hoc solutum est, ceteri familiae herciscundae iudicium aduersus eum habent, quia propter
 10 ipsum damnum sentiunt impediunturque redhibere. Si uenditori plures heredes extiterint,
 singulis pro portione hereditaria poterit seruus redhiberi. et si seruus plurimum uenierit, idem erit dicendum: nam si unus a pluribus uel plures ab uno uel plura mancipia ab uno⁴ eman-
 11 tur, uerius est dicere, si quasi plures rei fuerunt uenditores, singulis in solidum redhiben-
 dum: si tamen partes empta sint a singulis, recte dicetur alteri quidem posse redhiberi,
 cum altero autem agi quanto minoris. item si plures singuli partes ab uno emant, tunc pro parte quisque eorum experietur: sed si in solidum emant, unusquisque in solidum
 12 redhibebit. Si mancipium quod redhiberi oportet mortuum erit, hoc quaeretur, numquid culpa emptoris uel familiae eius uel procuratoris homo demortuus sit: nam si culpa eius decessit, pro uiuo habendus est, et⁵ praestentur ea omnia, quae praestarentur, si uiueret.
 13 Culpam omnem accipiemus, non utique latam: propter quod dicendum est, quamecumque occasionem morti emptor praestitit, debere eum⁶: etiam si non adhibuit medicum, ut sa-
 14 nari possit, uel malum adhibuit, sed culpa sua. Sed hoc dicemus, si ante iudicium acceptum decessit: ceterum si post iudicium acceptum decessisse proponatur, tunc in arbitrium iudicis ueniet, qualiter mortuus sit: ut enim et Pedio uidetur, ea, quaecumque post litis con-
 15 testationem contingunt, arbitrium iudicis desiderant. Quod in procuratore diximus, idem et in tutori et curatore dicendum erit ceterisque, qui ex officio pro aliis interneniant: et ita Pedius ait, et adicit, quibus administratio rerum⁷, culpam abesse praestare non inique
 16 dominum cogi. Idem Pedius ait familiae appellatione et filios familias demonstrari: facta
 17 enim domesticorum redhibitoria agentem praestare uoluit. Si quis egerit quanto [cf. D. 21, 2, 32, 1] 35
 minoris propter serui fugam, deinde agat propter morbum, quanti fieri condemnatio debeat?
 et quidem saepius agi posse quanto minoris dubium non est, sed ait Iulianus id agendum
 esse, ne lucrum emptor faciat et bis eiusdem rei aestimationem consequatur. In factum
 actio competit ad pretium reciperandum, si mancipium redhibitum || fuerit: in qua non hoc f. 302
 quaeritur, an mancipium in causa redhibitionis fuerit, sed hoc tantum, an sit redhibitum,
 nec imerroto: iniquum est enim, posteaquam uenditor agnouit recipiendo mancipium esse
 F[P(U)]

¹ et fructus et accessiones (P⁴)? ² pluribus ins. (u. i.) ³ et] nec? ⁴ uel plura man-
 cipia ab uno del. (Brenemann: u. i.) ⁵ et] ut (edd.)? ⁶ teneri ins. (edd.) ⁷ permit-
 titur, eorum ins. (similiter Hal.)

8 factum P⁴ 4 ipsa'm' F² 8 malcellus P⁴
 10 et hoc in emptoribus seruari] post empto-
 11 ribus excidisse pluribus colligitur ex B (Tipuc.):
 τὸ ἀγόντο καὶ ἐπί πολλῶν ἀγοράστων 11 quoad]
 F⁴P⁴U, quod ad F⁴P⁴ 12 culpa 'de' uel F⁴
 13 expeditus P⁴ 15 habent] habebunt F²PU
 17 uenerit P⁴ 18 nam si unus a pluribus ...
 emantur] εἰ δὲ καὶ πολλοὶ δογλῶν ἀγοράσογιν

η πωλήσογιν B, omnino male 20 posse
 om. P⁴ 22 si in] in P⁴ 23 sim ait cipium
 P⁴ | oporteret PU | mortuus P⁴ | queritur PU
 26 culpam] cumpa P⁴? 32 alius P⁴ 33 et
 adicit ... 34 pedius ait om. P⁴ 33 quibus ad-
 ministratio ... 34 cogi] ἐπιγινώσκει δέ καὶ τὴν
 ράθυμιαν τῶν ἐπιτραπέντων διοικεῖν τὰ ἀγτού
 B (Tipuc.)

id in causa redhibitionis, tunc quaeri, utrum debuerit redhiberi an non debuerit: nec de
 18 tempore quaeretur, an intra tempora redhibitus esse uideatur. Illud plane haec actio exigit,
 ut sit redhibitus: ceterum nisi fuerit redhibitus, deficit ista actio, etiamsi nudo consensu
 placuerit, ut redhibeatur. conuentio ergo de redhibendo non facit locum huic actioni, sed
 19 ipsa redhibitio. Restitu autem debet per hanc actionem etiam quod ei seruo in uenditione 5
 20 accessit. Quia adsidua est duplae stipulatio, idcirco placuit etiam ex empto agi posse, si
 duplam uendor mancipii non caueat: ea enim, quae sunt moris et consuetudinis, in bonae
 21 fidei iudicis debent uenire. Qui mancipia uendunt, nationem cuiusque in uenditione pro-
 nuntiare debent: plerumque enim *natio* serui aut prouocat aut deterret emptorem: idcirco
 interest nostra scire nationem: praesumptum etenim est quosdam seruos bonos esse, quia 10
 natione sunt non infamata, quosdam malos uideri, quia ea natione sunt, quae magis infamis
 est. quod si de natione ita pronuntiatum non erit, iudicium emptori omnibusque ad quos
 22 ea res pertinebit dabitur, per quod emptor redhibet mancipiu[m]. Si [Pon. 14, 5. Ep. 16, 26]
 quid ita uenierit, ut, nisi placuerit, intra prae finitum tempus redhibeatur, ea conuentio rata
 habetur: si autem de tempore nihil conuenerit, in factum actio intra sexaginta dies utiles 15
 accommodatur emptori ad redhibendum, ultra non. si uero conuenerit, ut in perpetuum
 23 redhibitio fiat, puto hanc conuentione ualere. Item si tempus sexaginta dierum prae fini-
 tum redhibitioni praeterit, causa cognita iudicium dabitur: in causae autem cognitione hoc
 uersabitur, si aut mora fuit per uenditorem, aut non fuit praesens cui redderetur, [Ep.]
 aut aliqua iusta causa intercessit, cur intra diem redhibitum mancipium non est, quod ei 20
 24 magis displicuerat. In his autem actionibus eadem erunt obseruanda, quae de partu fructi-
 bus accessionibus quaeque de mortuo redhibendo dicta sunt. Quod emptioni accedit, partem
 esse uenditionis prudentibus uisum est.

32 GAIUS libro secundo ad edictum aedilium curulum. Itaque sicut superius [B. 19, 10, 32] E
 uendor de morbo uitione et ceteris quae ibi comprehensa sunt praedicere iubetur, et 25
 praeterea in his causis non esse mancipium ut promittat praecipitur: ita et cum accedat
 alii rei homo, eadem et praedicere et promittere compellitur. quod non solum hoc casu
 intellegendum est, quo nominatim adicitur accessurum fundo hominem Stichum, sed etiam
 si generaliter omnia mancipia quae in fundo sint accedant uenditioni.

33 ULPIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Proinde Pomponius [B. 19, 10, 38] E
 ait iustum causam esse, ut quod in uenditione accessurum esse dictum est tam integrum
 praestetur, quam illud praestari debuit quod principaliter uenit: nam iure ciuili, ut integra
 sint quae accessura dictum fuerit, ex empto actio est, ueluti si dolia accessura fundo dicta
 fuerint. sed hoc ita, si certum corpus accessurum fuerit dictum: nam si seruus cum peculio
 uenierit, ea mancipia quae in peculio fuerint sana esse praestare uendor non debet, quia 35
 non dixit certum corpus accessurum, sed peculium tale praestare oportere¹, et quemad-
 modum certam quantitatem peculii praestare non debet, ita nec hoc. eandem rationem
 facere Pomponius ait, ut etiam, si hereditas aut peculium serui uenierit, locus editio aedi-
 lium non sit circa ea corpora, quae sunt in hereditate aut in peculio. idem probat et si
 fundus cum instrumento uenierit et in instrumento mancipia sint. puto hanc sententiam 40
 1 ueram, nisi si aliud specialiter actum esse proponatur. Si uendita res redhibeatur, seruus
 quoque qui ei rei accessit, licet nullum in eo uitium sit, redhibetur.

34 AFRICANUS libro sexto quaestionum. Cum eiusdem generis plures res simul [B. 19, 10, 34] S
 ueneant, || ueluti comoedi uel chorus, referre ait, in uniuersos an in singulos pretium con- f. 303
 stituantur, ut scilicet interdum una, interdum plures uenditiones contractae intellegantur: 45
F[P(V, qui redit a u. 13 mancipium, U)]

¹ tale praestare oportere *del. (similiter Hal.)*

1 quaeri] quaeritur *P* 2 queritur *PU* 5 uen- inuentione *P* 35 uenierit... peculio *om. F* |
 ditionem *PU* 7 consuetudines *P* 9 nacio sanas *P* 36 se'd' *F* 37 certa quantitate
PU, ratio *F* 16 comuenerit *F* 19 mora *P*, cetera quantitatem *V*? 38 uenir' erit
 fuerit *P* 25 iubetur *om. P* *V* 27 eadem] *F* | a'edicto *F* 39 hereditatem *P* 40 et
 ea *P* *V* 28 sticho *P* 31 in uenditione] in] in *PV*, et *U* 44 comoedi] commodi *F* |

quod uel eo quaeri pertinere, ut, si quis eorum forte morbosus uel nitiosus sit, ¹ uel omnes simul redhibeantur. Interdum etsi in singula capita pretium constitutum sit, tamen una emptio est, ut propter unius uitium omnes redhiberi possint uel debeant, scilicet cum manifestum erit non nisi omnes quem empturum uel uenditurum fuisse, ut plerumque circa comoedos uel quadrigas uel mulas pares accidere solet, ut neutri non² nisi omnes habere ³ expediat.

35 ULPIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Plerumque propter [B. 19, 10, 35] ^E morbosa mancipia etiam non morbosa redhibentur, si separari non possint sine magno incommodo uel ad pietatis rationem offensam⁴. quid enim, si filio retento parentes redhibere maluerint⁵ uel contra? quod et in fratribus et in personas contubernio sibi coniunctas obseruari oportet.

36 POMPONIUS libro uicesimo tertio ad Sabinum. Si plura mancipia uno pretio [B. 19, 10, 36] ^S uenierint et de uno eorum aedilicia actione utamur, ita demum pro bonitate eius aestimatio fiet, si confuse uniuersis mancipiis constitutum pretium fuerit: quod si singulorum mancipiorum constituto pretio uniuersa tanti uenierunt, quantum ex consummatione singulorum ¹⁵ fiebat, tunc cuiusque mancipii pretium, seu pluris seu minoris id esset, sequi debemus.

37 ULPIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Praecipiunt aediles, [B. 19, 10, 37] ^E ne ueterator pro nouicio ueneat. et hoc edictum fallaciis uendorum occurrit: ubique enim curant aediles, ne emptores a uendoribus circumueniantur. ut ecce plerique solent mancipia, quae nouicia non sunt, quasi nouicia distrahere ad hoc, ut pluris uendant: prae- ²⁰ sumptum est enim ea mancipia, quae rudia sunt, simpliciora esse et ad ministeria aptiora et dociliora et ad omne ministerium habilia: trita uero mancipia et ueterana difficile est reformare et ad suos mores formare. quia igitur uenaliciarii sciunt facile decurri ad nouiciorum emptionem, idcirco interpolant ueteratores et pro nouiciis uendunt. quod ne fiat, hoc edicto aediles denuntiant: et ideo si quid ignorantem emptore its uenierit, redhibebitur. ²⁵

38 IDEM libro secundo ad edictum aedilium curulum. Aediles aiunt: [Pon. 14, 4. B. 19, 10, 38] ^E 'Qui iumenta uendunt, palam recte dicunto, quid in quoque eorum morbi uitiique sit, uti-¹ que optime ornata uendendi causa fuerint, ita emptoribus tradentur⁶. si quid ita factum non erit, de ornamentis restituendis iumentis ornamentorum nomine redhibendis in diebus 'sexaginta, morbi autem uitiue causa inemptis faciendis in sex mensibus, uel quo [(Pon.) ³⁰ 'minoris cum uenirent fuerint, in anno iudicium dabimus. si iumenta paria simul uenierint 'et alterum in ea causa fuerit, ut redhiberi debeat, iudicium dabimus, quo utrumque redhibi-² 'beatur'. Loquuntur aediles in hoc edicto de iumentis redhibendis. Causa autem huius edicti ³ eadem est, quae mancipiorum redhibendorum. Et fere eadem sunt in his, quae in manci-³⁵ piis, quod ad morbum uitiumue attinet: quidquid igitur hic⁶ diximus, hoc erit transfe-⁴ dum. et si mortuum fuerit iumentum, pari modo redhiberi poterit, quemadmodum manci-⁵ pium potest. Iumentorum autem appellatione an omne pecus contineatur, nideamus. et ⁶ difficile est, ut contineatur: nam aliud significant iumenta, aliud significatur pecoris appella-⁵ tionis. Idcirco elogium huic edicto subiectum est, cuius uerba haec sunt: 'quae de iumen-⁶ torum sanitate diximus, de cetero quoque pecore omni uenditores faciunt'. Unde dubitari ⁴⁰ desiiit, an hoc edicto boves quoque contineantur: etenim iumentorum appellatione non con-⁷ tineri eos uerius est, sed pecoris appellatione continebuntur. Sed enim sunt quaedam, quae in hominibus quidem morbum faciunt, in iumentis non adeo: ut puta si || mulus castratus f. 303' F[P(VU)]

¹ uel is solus ins. ² non del. (Hal.) ³ offensa (Hal.)? ⁴ maluerim? ⁵ traduntor (Hal.)? ⁶ hic illuc (edd.)?

3 'h'om'i'nes F⁶ 8 non bis P^o 10 fra- dent] F²P^oV^oU, tradantur F²V^o 29 non tribus] sic nec quicquam mutatum F⁶ 16 de- om. P^oV^oU | erit a' de F⁶ 32 debeat F⁶ bebit F²P^oV^oU 17 praecipiunt P^o 20 ad 33 a'edicto F⁶ | reduendi causa P^oU^o 36 fue- hoc] F², ad hoc scilicet F²PU 21 misteria P^o rit] F²P^oU, fuerint F²P^o 37 uideamus ... 23 uenalici'n'arii F⁶ 24 pro nouitus P^oU^o? 38 contineatur om. P^oV^o 40 quoque] quippe 25 denunciat P^o, enunciant V^oU^o 27 dicunto] P^o | faciunt PVU 41 an] ac P^oV^o 42 'u'e- dictus P^o?, dicant P^oVU^o, inc. U^o 28 tra- riis F⁶ 43 in omnibus P^o

est, neque morbi neque uitii quid habere uidetur, quia neque de fortitudine qnid eius detrahitur neque de utilitate, cum ad generandum numquam sit habilis. Caelius quoque scribit non omnia animalia castrata ob id ipsum uitiosa esse, nisi propter ipsam castrationem facta sunt inbecilliora: et ideo mulum non esse uitiosum. idem refert Ofilium existimasse equum castratum sanum esse, sicuti spado quoque sanus est, sed si emptor ignorauit, uendor 5 scit, ex empto esse actionem: et uerum est quod Ofilius. Quaesitum est, si mula talis sit, ut transiungi non possit, an sana sit. et ait Pomponius sanam esse: plerasque demique car- 9 rucharias tales esse, ut non possint transiungi. Idem ait, si nata sit eo ingenio aut cor- 10 pore, ut alterum iugum non patiatur, sanam non esse. Non tantum autem ob morbum uitiumue redhibitio locum habebit in iumentis, uerum etiam si contra dictum promissumue¹, 10 erit locus redhibitioni exemplo mancipiorum. Uendendi autem causa ornatum iumentum uideri Caelius ait non, si sub tempus uenditionis, hoc est biduo ante uenditionem ornatum sit, sed si in ipsa uenditione ornatum sit, aut ideo², inquit, uenale cum esset sic ornatum inspiceretur: semperque cum de ornamenti agitur, et in actione et in edicto adiectum est: 'uendendi causa ornata ducta esse': poterit enim iumentum ornatum itineris causa duci, 15 12 deinde uenire. Si plura iumenta uenierint, non omnia erunt redhibenda propter unius ornementum: nam et si uitiosum sit unum iugum, non tamen propter hoc cetera iuga redhi- 13 bebuntur. Si forte iugum mularum sit, quarum altera uitiosa est, non ex pretio tantum uitiosae, sed ex utriusque erit componendum, quanti minoris sit: cum enim uno pretio utraeque uenierint, non est separandum pretium, sed³ quanto minoris cum ueniret utrumque 20 14 fuit, non alterum quod erat uitiosum. Cum autem iumenta paria ueneant, edicto [Pon. 14, 5 expressum est, ut, cum alterum in ea causa sit, ut redhiberi debeat, utrumque redhi- 15 beatur: in qua re tam emptori quam uendori consultur, dum iumenta non separantur. simili modo et si triga uenierit, redhibenda erit tota, et si quadriga, ⁴redhibeat. sed si duo paria mularum sint et una mula uitiosa sit uel par, solum par redhibebitur, alterum 25 non: si tamen nondum sint paria constituta, sed simpliciter quattuor mulae uno pretio uenierint, unius erit mulae redhibitio, non omnium: nam et si polia uenierit, dicemus unum equum qui uitiosus est, non omnem poliam redhiberi oportere. haec et in homini- bus dicemus pluribus uno pretio distractis, nisi si separari non possint, ut puta si tragedi uel mimi

39 PAULUS libro primo ad edictum aedilium curulium. uel fratres:

E

40 UPLIANUS libro secundo ad edictum aedilium curulium. hi enim non erunt [B. 19, 10, 40] separandi. Deinde aiunt aediles: 'ne quis canem, uerrem uel minorem aprum, lupum, ur- 34 sum, pantheram, leonem',

E

41 PAULUS libro secundo ad edictum aedilium curulium. et generaliter aliudie [B. 19, 10, 41] 'quod noceret animal, siue soluta sint, siue alligata⁵, ut contineri uinculis, quo minus damnum inferant, non possint,

E*

42 UPLIANUS libro secundo ad edictum aedilium curulium. 'qua uulgo iter fiet, [B. 19, 10, 42] ita habuisse uelit, ut cuiquam nocere damnum dare possit. si aduersus ea factum erit et homo liber ex ea re perierit, solidi ducenti⁶, si nocitum homini libero esse dicetur, 40 F[P(VU)]

E

34

¹ commissum erit ins. ² aut ideo] ideo ut? ³ aestimandum ins. (Krueger) ⁴ qua-
driga ins. ⁵ ita ins. ⁶ solidos ducentos?

1 uideatur P 4 inuecilliora F² | referat P^o | ofilius P^oU 6 scit] sit P^oV 7 posset PVU 8 possint] P^oV^oU, possit FP^oV^o 9 ut alterum iugum non patiatur) ἡ μὴ ἀνεξομένη μεστέρποι ζεγχθῆναι B (Tipuc.) 11 locus redhibitioni] locus redhibitio locum h. i. i. u. et. si c. dictum P^o, locus redhibitionis P^b, locum redhibicionis sit U^a, locus redhibicioni sit U^b 12 non si om. P^oV^o, nam si U^a 13 sed si ... ornatum sit om. P^o 14 que cum de] F²,

quocumque de F² (scilicet 'quo' cumque de F²), om. P^oV^o, in P^oV^oU^a, cum de U^a 15 ducta] dicta P^oV^oU 16 uenirent P^o 20 ut p'rae- que F² 21 uenient FP^oV^oU 22 sit ut] sit P^oV^o 24 si dua pasia P^o 25 redhibeu- tur F² 27 eri'n't F² 29 nisi si] F², nisi F²PU | possunt P^oVU | tr'a'goedi F², tragedi P^o 32 hic PU^a 33 lup'r'um F² 36 ut] aut PU^a, sint ut V 37 ferant PVU 39 ha- buisset P^oV^oU^a | noceret P^o

'quanti bonum aequum iudici uidebitur, condemnatur, ceterarum rerum, quanti damnum datum factumue sit, dupli'.

- 43 PAULUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Bouem qui cornu petit [B. 19, 10, 43] *E*
 uitiosum esse plerique dicunt, item mulas quae cessum dant: ea quoque iumenta, quae
 1 sine causa turbantur et semet ipsa eripiunt, uitiosa esse dicuntur. Qui ad amicum domini 5
 deprecaturus configit, non est fugitiuus: immo etiamsi ea mente sit, ut non impetrato
 auxilio domum non reuertatur, nondum fugitiuus est, quia non solum consili, || sed et facti *f.* 304
 2 fugae nomen est. Qui persuasu alterius a domino recessit, fugitiuus est, licet id non fuerit
 3 facturus citra consilium eius qui persuasit. Si seruus meus bona fide tibi seruiens fugerit
 uel sciens se meum esse uel ignorans, fugitiuus est, nisi animo ad me reuertendi id fecit. 10
 4 Mortis conscientiae causa sibi facit, qui propter nequitiam malosque mores flagitiumue
 aliquod admissum mortem sibi consciente uoluit, non si dolorem corporis non sustinendo
 5 id fecerit. Si quis seruum emerit et rapto eo ui bonorum raptorum actione quadruplum
 consecutus est, deinde seruum redhibeat, reddere debet quod accepit: sed si per eum
 seruum iniuriam passus iniuriae nomine egerit, non reddet uenditori: aliter forsitan atque 15
 6 si loris ab aliquo caeso¹ aut quaestione de eo habita emptor egerit. Aliquando etiam red-
 hiberi mancipium debebit, licet aestimatoria, id est quanto minoris, agamus: nam si adeo
 nullius sit pretii, ut ne expediat quidem tale mancipium domini² habere, ueluti si furiosum
 aut lunaticum sit, licet aestimatoria actum fuerit, officio tamen iudicis continebitur, ut red-
 7 dito mancipio pretium recipiatur. Si quis, cum consilium inisset fraudandorum creditorum, 20
 redhibuerit non redhibiturus alias, nisi uellet eos fraudare, tenetur creditoribus propter
 8 mancipium uenditori. Pignus manebit obligatum, etiamsi redhibitus fuerit serums: ³ quemad-
 modum, si eum alienasset aut usum fructum eius, non recte redhibetur⁴ nisi redemptum,
 9 sic et pignore liberatum redhibetur⁵. Si sub condicione homo emptus sit, redhibitoria actio⁶
 ante condicione existentem inutiliter agitur, quia nondum perfecta emptio arbitrio iudicis 25
 imperfecta fieri non potest: et ideo etsi ex empto uel uendito uel redhibitoria ante actum
 10 fuerit, expleta condicione iterum agi poterit. Interdum etiamsi pura sit uenditio, propter
 iuris condicione in suspenso est, ueluti si seruus, in quo alterius usus fructus, alterius
 proprietas est, aliquid emerit: nam dum incertum est, ex cuius re pretium soluat, pendet,
 cui sit adquisitum, et ideo neutri eorum redhibitoria competit. *30*
- 44 IDEM libro secundo ad edictum aedilium curulum. Iustissime aediles no- [B. 19, 10, 44] *E*
 luerunt hominem ei rei quae minoris esset accedere, ne qua fraus aut edicto aut iure⁷ ci-
 uili fieret: ut ait Pedius, propter dignitatem hominum: alioquin eandem rationem fuisse
 et in ceteris rebus: ridiculum namque esse tunicae fundum accedere. ceterum hominis
 uenditioni quiduis adicere licet: nam et plerumque plus in peculio est quam in seruo, et 25
 1 nonnumquam uicarius qui accedit pluris est quam is seruus qui uenit. Proponitur actio ex
 hoc edicto in eum cuius maxima pars in uenditione fuerit, quia plerumque uenaliciarii ita
 societatem coeunt, ut quidquid agunt in commune uideantur agere: aequum enim aedilibus
 uisum est uel in unum ex his, cuius maior pars aut nulla parte minor esset, aedilicias
 actiones competere, ne cogeretur emptor cum multis litigare, quamvis actio ex empto cum 40
 singulis sit pro portione, qua socii fuerunt: nam id genus hominum ad lucrum potius uel⁸
F[P(VU)]

¹ eo ins. ² domi? ³ quare ins. ⁴ redhiberet? ⁵ redhibet? ⁶ actio del.
⁷ iuri (edd.)? ⁸ uel potius (*Hal.*)?

1 uideuitur *F¹* | rerum om. *PVU^o* | quanti
 damnum] *F¹*, quantum damnum *F²P^oV^oU*,
 quantum dampni *V^o*, quanti damni *P^o* 4 ces-
 sum] *F* et *ex Pi(sana)* *U^o*, pessum *PVU^o*
 8 fugae nomen] fuge non *P^oVU^o*, fugere *P^oU^o*
 18 nullius] nullus *F^oP^o*, nullis *U^o* | dominii]
FP^o, dominii *U^o*, domino *P^oU^o*: ἐνθα μη
 συμφέρει τῷ ἀγοραστῷ ἔχειν αὐτὸν *B* (*Tipuc.*)
 21 fraudare] *F²PU^o*, fraudere *F¹U^o* 23 redhi-

betur] *F²*, redhibeat *F²PU*, def. *V^o* | nisi
 redemptum ... 24 redhibetur om. *PVU^o*?
 24 sic] *F¹*, sit *F²PU* | redhiberetur *F²* 32 ei]
 eius *P^oV^o*, ei seq. *spatio uacuo U^o* | ne qua]
 neque *P^oV^o* | ciuile fuerat *P^o*, ciuili fuit *U^o*
 33 fuisse et] fuisse *P^o*, fuisse *P^oVU* 34 re-
 diculum *F¹* | ceterum hominis uenditioni in
 litura *F²*, inc. *F¹* 36 accedit *F²* | is] id *P^o*,
 inc. *U^o* 38 equum *F*

- 2 turpiter faciendum pronius est. In redhibitoria uel aestimatoria potest dubitari, an, quia¹ alienum seruum uendidit, et ob euictionem et propter morbum forte uel fugam simul teneri potest: nam potest dici nihil interesse emptoris sanum esse, fugitiuum non esse eum, qui euictus sit. sed interfuit emptoris sanum possedisse propter operas, neque ex postfacto decrescat obligatio: statim enim ut seruus traditus est committitur stipulatio quanti inter- 5 est emptoris.
- 45 GAIUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Redhibitoria actio du- [B. 19, 10, 45] *Ej** plicem habet condemnationem: modo enim in duplum, modo in simplum condemnatur uen- ditor. nam si neque pretium neque accessionem soluat neque eum qui eo nomine obligatus erit liberet, dupli pretii et accessionis condemnari iubetur: si uero reddat pretium et ac- 10 cessionem uel eum qui eo nomine obligatus est liberet, simpli uidetur² condemnari.
- 46 || POMPONIUS libro octauo decimo ad Sabinm. Cum mihi redhibeas, furtis [B. 19, 10, 46] *S f. 304'* noxisque solutum esse promittere non debes, praeterquam quod iussu tuo fecerat aut eius cui tu eum alienaueris.
- 47 PAULUS libro undecimo ad Sabinum. Si hominem emptum manumisisti, et [B. 19, 10, 47] *S* redhibitoriam et quanti minoris denegandam tibi Labeo ait, sicut duplae actio periret: ergo 1 et quod aduersus dictum promissum³ sit, actio peribit. Post mortem autem hominis aediliciae actiones manent,
- 48 POMPONIUS libro uicesimo tertio ad Sabinum. si tamen sine culpa actoris [B. 19, 10, 48] *S* 1 familiae eius uel procuratoris mortuus sit. Audiendus est is, qui de uitio uel morbo 20 2 serui querens retinere eum uelit. Non nocebit emptori, si sex mensum exceptione redhibi- 3 toria exclusus uelit intra annum aestimatoria agere. Ei, qui seruum uinctum uendiderit, aedilicium edictum remitti aequum est: multo enim amplius est id facere, quam pronuntiare 4 in uinculis fuisse. In aediliciis actionibus exceptionem opponi aequum est, si emptor sciret 5 de fuga aut uineulis aut ceteris rebus similibus, ut uendor absoluatur. Aediliciae actiones 25 6 et heredi et in heredem competit, ut tamen et facta heredum quae postea accesserint et 7 quod⁴ experiri potuerint, quaserantur⁵. Non solum de mancipliis, sed de omni animali hae 8 actiones competit, ita ut etiam, si usum fructum in homine emerim, competere debeant. 9 Cum redhibitoria actione de sanitate agitur, permittendum est de uno uitio agere et pae- 10 dicere, ut, si quid aliud postea apparuisset, de eo iterum ageretur. Sim- [BS. 18, 6, 3 sch. 19] *30* pliarum uenditionum causa ne sit redhibitio, in usu est.
- 49 ULPIANUS libro octauo disputationum. Etiam in fundo vendito redhibitionem [B. 19, 10, 49] *S* procedere nequaquam incertum est, ueluti si pestilens fundus distractus sit: nam redhibi- 15 dus erit. et benignum est dicere uectigalis exactionem futuri temporis post redhibitionem aduersus emptorem cessare.
- 50 IULIANUS libro quarto ex Minicio. Uaricosus sanus non est. [B. 19, 10, 50] *S*
- 51 AFRICANUS libro octavo quaestionum. Cum mancipium morbosum uel ui- [B. 19, 10, 51] *S* tiosum seruus emat et redhibitoria uel ex empto dominus experiatur, omnimodo scientiam serui, non domini spectandam esse ait, ut nihil intersit, peculiari an domini nomine emerit et certum incertumue mandante eo emerit, quia tunc et illud ex bona fide est seruum, cum quo negotium sit gestum, deceptum non esse, et rursus delictum eiusdem, quod in *F[P(VU)]*
- ¹ qui (u. i.)? ² iubetur (*Voorda*)? ³ commissum ins. ⁴ quod] ex quo (*Krueger*)?
- ⁵ quaeratur?
- 1 quia] sic nec quicquam em. F, qui P⁴ 2 ob- libus U⁶ 26 ut] aut P⁶V⁶U⁶ 27 potue-
om. F² 4 operans P⁶, inc. U⁶ 10 acces- runt P⁶, potuerit V⁶ | hae actiones] haec
siones F² 20 audiendus est is qui de uitio PU⁶, haec V⁶U⁶ 28 etiam] eliam P⁶ 30 sim-
uel morbo seruui querens retinere eum uelit] pliarum uenditionum] ἐπι τῶν ἀπλῶν πρά-
ο κινῶν τὴν ἀντιστρέφουσαν δύναται παρακρα- ceων B 32 uendito] uendi P⁶ 35 empto-
τεῖν τὸν δούλον, ἔως οὐ τὸ ἵκανὸν πάθη B res P⁶ 36 est] sit F² 39 ut] tunc P⁶V⁶U⁶,
(Tip.), ut possint uideri Graeci legisse donec cum tunc P⁶, cum V⁶U⁶ 40 certum] ce-
satisfactum sit post uelit 21 mensium PU terum P⁶
23 aedilium ed. P⁶ 24 edilitus P⁶U⁶? edi-

- contrahendo admiserit, domino nocere debet. sed si seruus mandatu domini hominem
1 emerit, quem dominus uitiosum esse sciret, non tenetur uenditor. Circa procuratoris per-
sonam, cum quidem ipse scierit morbosum uitiosum esse, non dubitandum, quin, quamuis
ipse domino mandati uel negotiorum gestorum actione sit obstrictus, nihilo magis eo no-
mine agere possit: at cum ipse ignorans esse uitiosum mandatu domini qui id sciret emerit 5
et redhibitoria agat, ex persona domini utilem exceptionem ei non putabat opponendam.
- 52 MARCIANUS libro quarto regularum. Si furtum domino seruus fecerit, non [B. 19, 10, 52] 8
est necesse hoc in uenditione serui praedicere nec ex hac causa redhibitio est: sed si dixerit
hunc furem non esse, ex illa parte tenebitur, quod dixit promisitue. 9
- 53 IAUOLENUS libro primo ex posterioribus Labeonis. Qui tertiana [Pon. 19, 19. B. 19, 10, 53] 8f
aut quartana febri aut podagra uexarentur quie comitiale morbum haberent, ne quidem
his diebus, quibus morbus uacaret¹, recte sani dicentur.
- 54 PAPINIANUS libro quarto responorum. Actioni redhibitoriae non est locus, [B. 19, 10, 54] P
si mancipium bonis condicionibus emptum fugerit quod ante non fugerat. 14
- 55 IDEM libro duodecimo responsorum. Cum sex menses utiles, quibus expe- [B. 19, 10, 55] P
riundi potestas fuit, redhibitoriae actioni praestantur, non uidebitur potestatem experiundi
habuisse, qui uitium fugitiui latens ignorauit: non idcirco tamen dissolutam ignorationem
emptoris excusari oportebit.
- 56 PAULUS libro primo quaestionum. Latinus Largus: quaero, an fide- [B. 19, 10, 56. Ep. 19, 3] P
iussori emptionis || redhiberi mancipium possit. respondi, si in uniuersam causam fide- f. 305
iussor sit acceptus, putat Marcellus posse ei fideiussori redhiberi. 21
- 57 IDEM libro quinto quaestionum. Si seruus mancipium emit et dominus red- [B. 19, 10, 57] P
hibitoria agat, non aliter ei uenditor daturus est, quam si omnia praestiterit quae huic
actioni continentur et quidem solida, non peculio tenuis: nam et si ex empto dominus agat,
.1 nisi pretium totum soluerit, nihil consequitur. Quod si seruus uel filius uendiderit, redhibi- 25
toria in peculium competit. in peculio autem et causa redhibitionis continebitur: nec nos
moueat, quod antequam reddatur seruus non est in peculio (non enim potest esse in pe-
culio seruus, qui adhuc emptoris est): sed causa ipsius redhibitionis in peculio computatur:
igitur si seruus decem milibus emptus quinque milibus sit, haec quoque in peculio esse
dicemus. hoc ita, si nihil domino debeat aut ademptum peculium non est: quod si plus 30
domino debeat, euueniet, ut hominem praestet et nihil consequatur.
- 58 IDEM libro quinto responsorum. Quaero, an, si seruus apud emptorem fugit [B. 19, 10, 58] Pf
et in causa redhibitionis esse pronuntiatus fuerit, non prius uenditori restituiri debeat, quam
rerum ablatarum a seruo aestimationem praestiterit. Paulus respondit uenditorem cogendum
non tantum pretium serni restituere, sed etiam rerum ablatarum aestimationem, nisi 35
1 si pro his paratus sit seruum noxae nomine relinquere. Item quaero, si nolit aestimationem
et pretia rerum² restituere, an seruus retinendus sit et danda sit actio de peculio uel³ de
pretio redhibiti serui ex duplae stipulatione. Paulus respondit de pretio serui repetendo
competere actionem etiam ex duplae stipulatione: de rebus per furtum ablatis iam respon-
sum est. Seruum dupla emi, qui rebus ablatis fugit: mox inuen- [BS. 22, 1, 7. Ep. 16, 22, 27n.] 40
tus praesentibus honestis uiris interrogatus, an et in domo uenditoris fugisset, respondit
fugisse: quaero, an standum sit responso serui. Paulus respondit: si et alia indicia prioris
fugae non deficiunt, tunc etiam serui responso credendum est.
F[P(VU)]

¹ morbis uacarent (*similiter Hal.*: u. i.)? ² aestimationem rerum et pretium? ³ de pe-
culio uel del. (*Cuiacius*)

3 sciret P^aU 8 est necesse] esse PVU |
nec ne P^a 9 furem om. P^aV^a 10 qui] qui a
PU 12 quibus morbus uacaret] quibus mor-
bis uacarent et praestat et magis conuenit
Graecis: ὁ τριτάizων ἡ τεταρτάizων καὶ ὁ πο-
λλαγῆς καὶ ὁ δαιμονιζόμενος οὔτε τὸν καιρὸν,
ἐν φχολαζογίν, γριαινεῖν δοκογί B (*Tipuc.*),
οἱ νοσογύντες ἐν τῇ ἀνακωχῇ τοῦ πάθογος οὐ

δοκογύντες εἰναι Pon. 16 uidebitur F^a
18 excausari FU 23 praestiterint FP^a 24 con-
tinetur P^a 27 esse om. V^aU^a, inc. P^a 31 et
om. P^aV^a 32 fuget P 33 restitui non de-
beat F^a 36 nisi si] nisi PU 37 retinen-
dus] F^a, restituendus superscripsit neque illud
deleuit F^a, restituendus retinendus PVU

- 59 ULPIANUS libro septuagesimo quarto ad edictum. Cum in ea causa est uenditum mancipium, ut redhiberi debeat, iniquum est uenditorem pretium redhibendae rei consequi.
 1 Si quis duos homines uno pretio emerit et alter in ea causa est, ut redhibeatur, [B. 19, 10, 59] deinde petatur pretium totum, exceptio erit obicienda: si tamen pars pretii petatur, magis dicetur non nocere exceptionem, nisi forte ea sit causa, in qua propter alterius uitium s 5 utrumque mancipium redhibendum sit.
- 60 PAULUS libro sexagesimo nono ad edictum. Facta redhibitione omnia in integrum re- *E stituuntur, perinde ac si neque emptio neque uenditio intercessit¹.
- 61 ULPIANUS libro octogesimo ad edictum. Quotiens de seruitute agitur, uictus [B. 19, 10, 61] "E tantum debet praestare, quanti minoris emisset emptor, si scisset hanc seruitutem im- 10 positam.
- 62 MODESTINUS libro octavo differentiarum. Ad res donatas edictum aedilium [B. 19, 10, 62] "E curulum non pertinere dicendum est: etenim quid se restituturum donator reppromittit, quando nullum pretium interueniat? quid ergo si res ab eo cui donata est melior facta sit, numquid quanti eius qui meliorem fecit interest donator conueniatur? quod minime 15 dicendum est, ne eo casu liberalitatis suae donator poenam patiatur. itaque si qua res do- netur, necesse non erit ea reppromittere, quae in rebus uenalibus aediles reppromitti iubent. sane de dolo donator obligare se et debet et solet, ne quod benigne contulerit fraudis consilio reuocet.
- 63 ULPIANUS libro primo ad edictum aedilium curulum. Sciendum est ad uen- [B. 19, 10, 63] "E ditiones solas hoc edictum pertinere non tantum manciorum, uerum ceterarum quoque rerum. cur autem de locationibus nihil edicatur, mirum uidebatur: haec tamen ratio || red- f. 305 ditur uel quia numquam istorum de hac re fuerat iurisdictio uel quia non similiter loca- tiones ut uenditiones fiunt.
- 64 POMPONIUS libro septimo decimo epistularum. Labeo scribit, si uno pretio [B. 19, 10, 64] A plures seruos emisti et de uno agere uelis, interaestimationem seruorum proinde fieri de- bere, atque ut fieret in aestimationem bonitatis agri, cum ob euictam partem fundi agatur. 1 Idem ait, si uno pretio plures seruos uendidisti sanosque esse promisisti et pars dumtaxat 2 eorum minus sana sit, de omnibus² aduersus dictum promissum recte agi. Ibidem ait er- rare et fugere iumentum posse, nec tamen erronem aut fugitiuum esse agi posse. 30
- 65 UENULEIUS libro quinto actionum. Animi potius quam corporis uitium est, ueluti si A ludos adsidue uelit spectare aut tabulas pictas studiose intueatur, sive etiam mendax³ ant 1 similibus nitiis teneatur. Quotiens morbus sonticus nominatur, eum significari Cassius ait, qui noceat: nocere autem intellegi, qui perpetuus est, non qui [Iauol. ex Cass. D. 50, 16, 118] tempore finiatur: sed morbum sonticum eum uideri, qui inciderit in hominem postquam is 35 2 natus sit: sontes enim nocentes dici. Seruus tam ueterator quam nouicuus dici [B. 19, 10, 65] potest. sed ueteratorem non spatio seruendi, sed genere et causa aëstimandum Caelius ait: nam quicumque ex uenalicio nouiciorum emptus alicui ministerio praepositus sit, sta- tim eum ueteratorum numero esse: nouicium autem non tirocinio animi, sed condicione seruitutis intellegi. nec ad rem pertinere, Latine sciat nec ne: nam⁴ ob id ueteratorem 40 esse, si liberalibus studiis eruditus sit.

F[P(VU)] .

¹ intercessisset (Hal.)? ² de omnibus firmant B, sed del. (cf. h. t. l. 38 § 14: glossa est adscr. ad promissum) ³ sit ins. (Hal.) ⁴ nam] nec (u. i.)?

3 est] F¹, sit F²PU 4 obiciendo F¹ 13 enim
 P^a, eo V^aU^b, inc. V^aU^b | quid] quod PVU |
 restitutum uel donator P^a 14 interuenit
 P^aU 17 ea reppromittere] eas res promit-
 tere P^a, inc. U^b | in om. P^a 18 sane ...
 debet om. P^aV^b | do-nator F² | solent P^aV^b |
 benigno] benage P^a | fraudis^c F², fraudes U^b
 19 reuocet] renocate P^a 23 iurisdictio]
 P^aU^b, iurisdictione FP^a, iurisdictionem U^b
 29 aduersis P^a | agi] ait FP^a, agit P^aVU

30 errorem P^aV^b 31 corpore F¹ 32 uelit]
 lit P^a 34 intelligitur PU^a 35 is natus]
 F cum B (Tip.): μετὰ τὸ τεχθῆναι, si natus
 P^aV, sanatus P^aU^b, natus U^b 36 sontes]
 sonte si P^a, sonte sic P^a | dici] F¹, dicuntur
 F²PU 37 sed et ueteratorem P 40 nam]
 FP^aV^b?U cum B: ὁ δέ παιδεγθεὶς ἐλεγθέρια
 σπουδάσματα κατ' αὐτὸν τοῦτο ἔμπειρός ἐστιν,
 nec P^aV^b 41 si] om. P^aV^b, ubi V^aU

II.

R DE EUICTIONIBUS ET DUPLAE STIPULATIONE R SEPSE

- 1 ULPIANUS libro uicesimo octavo ad Sabinum. Siue tota res euincatur siue [B. 19, 11, 1] S pars, habet regressum emptor in uenditorem. sed cum pars euincatur, si quidem pro in- diuiso euincatur, regressum habet pro quantitate euictae partis: quod si certus locus sit 5 euictus, non pro indiuiso portio fundi, pro bonitate loci erit regressus. quid enim, si quod fuit in agro pretiosissimum, hoc euictum est, aut quod fuit in agro uiliissimum? aestima- bitur loci qualitas, et sic erit regressus.
- 2 PAULUS libro quinto ad Sabinum. Si dupla non promitteretur et eo nomine [B. 19, 11, 2] S agetur, dupli condemnandus est reus.
- 3 IDEM libro decimo ad Sabinum. Cum in nenditione serui peculium semper [B. 19, 11, 3] S exceptum esse intellegitur, is homo ex peculio summam quandam secum abstulerat. si propter hanc causam furti cum emptore actum sit, non reuerteretur emptor ad uenditorem ex stipulatione duplae, quia furtis noxisque solutum esse praestari debet uenditionis tem- 15 pore, haec autem actio postea coepit.
- 4 ULPIANUS libro trigesimo secundo ad edictum. Illud quaeritur, an is qui [B. 19, 11, 4] S mancipium uendidit debeat fideiussorem ob euictionem dare, quem uolgo auctorem secun- dum uocant. et est relatum non debere, nisi hoc nominatim actum est. Si impuberis no- mine tutor uendiderit, euictione secuta Papinianus libro tertio responsorum ait dari in eum cuius tutela gesta sit utilem actionem, sed adicit in id demum, quod rationibus eius accepto 20 latum est. sed an in totum, si tutor soluendo non sit, uideamus: quod magis puto: neque enim male contrahitur cum tutoribus.
- 5 PAULUS libro trigesimo tertio ad edictum. Serui uenditor peculium acces- [B. 19, 11, 5] S surum dixit. si uicarius euictus sit, nihil praestaturum uenditorem Labeo ait, quia siue non fuit in peculio, non accesserit, siue fuerit, iniuriam a iudice emptor passus est: aliter atque 25 si nominatim seruum accedere dixisset: tunc enim praestare deberet in peculio eum esse.
- 6 GAIUS libro decimo ad edictum prouinciale. Si fundus uenierit, ex consue- [B. 19, 11, 6] S tudine eius regionis in qua negotium gestum est pro euictione caueri oportet.
- 7 IULIANUS libro tertio decimo digestorum. Qui a pupillo substitutum ei ser- [B. 19, 11, 7] S um emerit, agere cum substituto exempto potest et ex stipulatu de euictione, cum neu- 30 tram earum actionum aduersus pupillum habere potuerit.
- 8 || IDEM libro quinto decimo digestorum. Uenditor hominis emptori praestare [B. 19, 11, 8] Sf. 1. 30 debet, quanti eius interest hominem uenditoris fuisse. quare siue partus ancillae siue he- reditas, quam seruus iussu emptoris adierit, euicta fuerit, agi ex exempto potest: et sicut obligatus est uenditor, ut praestet licere hominem quem uendidit, ita ea quoque 35 quae per eum adquiri potuerunt praestare debet emptori, ut habeat.
- 9 PAULUS libro septuagesimo sexto ad edictum. Si uendideris seruum mihi [B. 19, 11, 9] E Titii, deinde Titius heredem me reliquerit, Sabinus ait amissam actionem pro euictione, 39 quoniam seruus non potest euinci: sed in ex exempto actione¹ decurrentum est.
- 10 CELSUS libro uicesimo septimo digestorum. Si quis per fundum quem cum [B. 19, 11, 10] Ef alio communem haberet, quasi solus dominus eius esset, ius eundi agendi mihi uendiderit et cesserit, tenebitur mihi euictionis nomine ceteris non cedentibus.

F[P(VU)]

¹ actionem (P^t)?

7 edictum FP^a | uiliissimum] preciosissimum
 hoc edictum est uiliissimum P^a | aestimau-
 tur F^t 11 lib. xu PU 12 pe'cu'lio F^t
 14 fortis P^a 15 coepit] F^t PU, coepit F^t
 24 'euictus F^t | uenditorem praestaturum
 PVU 26 deberit F^t, debebit P^t 29 pu-

pillos P^a | ei om. F^a 30 'sub'stituto F^t |
 cum ne bis P^a 33 homo P^a V^a 34 uicta P^a
 35 q'u'em F, qui P^a 38 relinquerit P^a
 39 in] sic F nec deletum est 41 agendum F^a,
 agendum P^a, agendum P^t U

- 11 PAULUS libro sexto responsorum. Lucius Titius praedia in Germania trans [B. 19, 11, 11] P Renum emit et partem pretii intulit: cum in residuam quantitatem heres emporis conueniretur, quaestionem rettulit dicens has possessiones ex praecepto principali partim distractas, partim veteranis in praemia adsignatas: quaero, an huius rei periculum ad uenditorem pertinere possit. Paulus respondit futuros casus euictionis post contractam emptionem 5 ad uenditorem non pertinere et ideo secundum ea quae proponuntur pretium praediorum peti posse. Ex his uerbis stipulationis duplae uel simplae eum hominem quo de agitur 'noxa esse solutum' uenditorem conueniri non posse propter eas noxas, quae publice coerceri solent.
- 12 SCAEUOLA libro secundo responsorum. Quidam ex parte dimidia [B. 19, 11, 12. Ep. 16, 10] Pf heres institutus uniuersa praedia uendidit et coheredes pretium acceperunt: euictis his quaero, an coheredes ex empto actione teneantur. respondi, si coheredes praesentes adfuerunt nec dissenserunt, uideri unumquemque partem suam uendidisse.
- 13 PAULUS libro quinto ad Sabinum. Bonitatis aestimationem faciendam, cum [B. 19, 11, 18] S pars euincitur, Proculus recte putabat, quae fuisse uenditionis tempore, non cum euinceretur: 15
- 14 UPIANUS libro octavo decimo ad edictum. non in dimidiā quantitatē pretii: *E
- 15 PAULUS libro quinto ad Sabinum. sed si quid postea alluione accessit, [B. 19, 11, 15] S 1 tempus quo accedit inspicendum. Si usus fructus euincatur, pro bonitate fructuum aestimatio facienda est. sed et si seruitus euincatur, quanti minoris ob id praedium est, lis aestimanda est.
- 16 POMPONIUS libro nono ad Sabinum. Euicta re uendita ex empto erit agen- [B. 19, 11, 16] S dum de eo quod accessit, quemadmodum ea quae empto fundo nominati accesserunt si 1 euicta sint, simplum praestatur. Duplae stipulatio committi dicitur tunc, cum res restituta est petitor, uel damnatus est litis aestimatione, uel possessor ab emptore conuentus ab 2 solutus est. Si seruus, cuius nomine duplam stipulati sumus, euictus fuerit a nobis: ob id 25 quod fugitiuus uel sanus non fuerit an agere nihil minus possimus, quaeritur. Proculus uidendum ait, ne hoc quoque intersit, utrum tum euictus sit cum meus factus non esset, an tum cum meus factus esset: in eo enim casu quo meus factus est statim mea interest, quanto ob id deterior est, et quam actionem semel ex stipulatu habere coepi, eam nec euictione nec morte nec manumissione nec fuga serui nec ulla simili causa amitti: at si in 30 bonis meis factus non sit, nihil ob ea quod fugitiuus sit¹ pauperior sim, utpote cum in bonis meis non sit. quod si sanum esse, erronem non esse stipulatus essem, tantum mea interesse, quantum ad praesentem usum pertineret, tametsi in obscurō esset (utpote ignorantibus nobis, quamdiu eum habiturus essem et an futurum esset, ut eum quisquam aut a me aut ab eo cui uendidisse cuive similiter promississe euinceret). summam autem 35 opinionis suae hande esse, ut tantum ex ea stipulatione consequar, quanti mea intersit aut post stipulationem interfuerit eum seruum fugitiuum non esse. f. 806'
- 17 UPIANUS libro uicesimo nono ad Sabinum. Uindicantem uenditorem rem, [B. 19, 11, 17] S quam ipse uendidit, exceptione doli posse summoueri nemini dubium est, quamuis alio iure dominium quaesierit: improbe enim rem a se distractam euincere conatur. eligere autem 40 empator potest, utrum rem uelit retinere intentione per exceptionem elisa, an potius re ablata ex causa stipulationis duplum consequi.

F[P(VU)]

¹ quod fugitiuus sit del.

4 pr'a' emia F² | adsignata P²U² 5 po'st F²
 7 uer'o'bis F² 8 noxa] PVU, noxae F
 12 tenentur P² 15 pars uincitur P² 17 allu-
 bione F² | accesserit PVU 18 accidit PVU
 19 seruitus] Cuiacius cum Graecis: δογλειας
 δε ἐκνικθείσης Β (Πείρα), ει χρήσις καρπών
 ἐκνικάται ί δογλεια Β (Τιρυ.), seruus libri
 nostri | litis P²U² 25 a nobis] an P²V²U,
 inc. P²V² 26 fugitiibus F 27 euictum P²

28 tum] tunc PU² 29 nec euictione] nec
 obiectione V², nec obiectiōnem U², nec ob
 euictionem P²V², inc. P² 31 sim] F²P²U, sit
 F²P² | utpote P², ut puta P²VU 32 'm'eis F²
 34 habiturum P² | essem] esse P²V² 35 a
 om. P² | uendidisse P² | promis's'issem F² |
 euinceretur PU²? 36 tantam P² | quanti
 P² | aut] ut P², uel P²VU 39 possessum
 moueri P² 41 eliasam P²U²

- 18 PAULUS libro quinto ad Sabinum. Sed et si exceptio omissa sit aut opposita [B. 19, 11, 18] *S*
ea nihilo minus evictus sit, ex duplae quoque stipulatione uel ex empto potest conueniri.
- 19 ULPIANUS libro uicesimo nono ad Sabinum. Sed et si stipulatio nulla fuisset [B. 19, 11, 19] *S*
interposita, de ex empto actione idem dicemus. Si homo liber qui bona fide seruiebat
uenierit mihi a Titio Titiusque eum heredem scripserit quasi liberum et ipse mihi sui faciat 5
controversiam, ipsum de se obligatum habeo.
- 20 POMPONIUS libro decimo ad Sabinum. Fundum meum obligauit, deinde alie- [B. 19, 11, 20] *S*
nauit tibi: ut eo nomine non obligeris, si eum postea abs te emam et satis pro euictione
mihi des, excipendum cautione, quod pro me obligatus sit, quia¹ etiam non excepto eo
agendo eo nomine contra te doli mali exceptione possim summoueri. 10
- 21 ULPIANUS libro uicesimo nono ad Sabinum. Si seruus uenditus decesserit [B. 19, 11, 21] *S*
antequam euincatur, stipulatio non committitur, quia nemo eum euincat, sed factum² hu-
1 manae sortis: de dolo tamen poterit agi, si dolus intercesserit. Inde Julianus libro quadra-
gesimo tertio eleganter definit duplae stipulationem tunc committi, quotiens res ita amit-
2 titur, ut eam emptori habere non liceat propter ipsam euictionem. Et ideo ait, si emptor 15
hominis mota sibi controversia uenditorem dederit procuratorem isque uictus litis aestima-
tionem sustulerit, stipulationem duplae non committi, quia nec mandati actionem procurator
hic idemque uendor habet, ut ab emptore litis aestimationem consequatur: cum igitur
neque corpus neque pecunia emptori absit, non oportet committi stipulationem: quamuis,
si ipse iudicio accepto uictus esset et litis aestimationem sustulisset, placeat committi sti- 20
pulationem, ut et ipse Julianus eodem libro scripsit. neque enim habere licet eum, cuius
si pretium quis non dedisset, ab aduersario auferretur: prope enim hunc ex secunda emptione,
3 id est ex litis aestimatione emptori habere licet, non ex pristina. Idem Julianus eodem libro
scribit, si lite contestata fugerit homo culpa possessoris, damnatus³ quidem erit possessor,
sed non statim eum ad uenditorem regressurum et ex duplae stipulatione acturum, quia 25
interim non propter euictionem, sed propter fugam ei hominem habere non licet: plane,
inquit, cum adprehenderit possessionem fugitiui, tunc committi stipulationem Julianus ait.
nam et si sine culpa possessoris fugisset, deinde cautionibus interpositis absolutus esset,
non alias committeretur stipulatio, quam si adprehensum hominem restituisset. ubi igitur
litis aestimationem optulit, sufficit adprehendere: ubi cavit, non prius, nisi restituerit. 30
- 22 POMPONIUS libro primo ex Plautio. Si pro re pupilli quam emit litis aesti- [B. 19, 11, 22] *E*
mationem tutor non ex pecunia pupilli, sed ex suo praestiterit, stipulatio de euictione pu-
1 pillo aduersus uenditorem committitur. Si pro euictione fundi quem emit mulier satis ac-
cepisset et eundem fundum in dotem dedisset, deinde aliquis eum a marito per iudicium
abstulisset, potest mulier statim agere aduersus fideiuersores emptionis nomine, quasi mi- 35
norem dotem habere coepisset uel etiam nullam, si tantum maritus⁴ optulisset, quanti
fundus esset.
- 23 ULPIANUS libro uicesimo nono ad Sabinum. Sed et si post mortem mulieris [B. 19, 11, 23] *S*

F[P(VU)]

¹ quamuis (quā et qā permutata)? ² fatum (P^aU^a)? ³ damnandus (P^aV^a)? ⁴ marito?

1 omissa sit] omissa ait P^a 4 seruierat
 PVU 5 a titio] actio P^aV^a 7 fundum
meum seq.] περὶ τοῦ ἐάν ἀγρὸν ὑπόθεμένος
τούτον πωλήσας καὶ εἴπω τὸν ἀγροπάτην ὑπὸ⁵
τοῦ δανειστού μη ἐνέχεσθαι χάριν ἀγροῦ τοῦ
ἀγροῦ, ἀλλ' ἐμέ δεφενδέγειν αγτὸν, είτα τούτον
τὸν ἀγρὸν ὑπέτερον ἀγράσω παρὰ τοῦ ἀγροπάτοῦ
καὶ ποιήσῃ moi ἀσφάλειαν ὑπεζαιρεθῆναι τό, εἰ
μή ἄρα ὁ δανειστὴς ἔλθῃ κινῶ *B* (*Tipuc.*): legit
interpres quod legimus nos nec negationem rep-
perit ante excipendum, sed distinxit non post
tibi, sed post obligeris itaque obligationem ret-
tulit ad rei obligatae emptionem, non ad aucto-

ritatem uendoris 8 obligeris] *Bynkershoek*,
obligaueris F , obligareris P^aV^a , inc. V^a | po-
steabste P^a | emat P^aU^a 9 caucionem P^a
10 agendo eo¹ F^a 12 euinciatur F^aP^a | hu-
mane F 14 admittitur PU^a 20 ipse bis F^a ,
ipse ei P^aU^a 22 auferetur FPV^aU 23 ha-
beri P^aU^a 24 item contestatam P^a 28 fu-
gisset² F^a | deinde... esset bis F^a 29 igitur
om. P^a 33 fungi F^a 34 aliquis] aliqua si
 P^aV^a , si aliqua si U^a 35 abstulisset] abstul-
isset deinde aliqua si eum a marito P^a |
stastim P 36 haberet FP^a

euincatur, regressus erit ad duplae stipulationem, quia ex promissione maritus aduersus heredes | mulieris agere potest et ipsi ex stipulatu agere possunt.

f. 307

- 24 AFRICANUS libro sexto quaestionum. Non tamen ei consequens esse, ut et, [B. 19, 11, 24] S^e si ipsi domino nuptura in dotem eum dederit, committi stipulationem dicamus, quamuis aequa indotata mulier futura sit, quoniam quidem, etiamsi uerum sit habere ei non licere ⁵ seruum, illud tamen uerum non sit iudicio eum euictum esse. ex empto tamen contra uenitorem mulier habet actionem.
- 25 UPLIANUS libro uicesimo nono ad Sabinum. Si seruum, cuius nomine duplae stipulatus sis, manumiseris, nihil ex stipulatione consequi possis, quia non euincitur, quo minus habere tibi liceat, quem ipse ante uoluntate tua perdideras. ¹⁰
- 26 PAULUS libro quinto ad Sabinum. Sed hoc nomine, quod [B. 19, 11, 26. BS. 14, 1, 54 sch. 7] S libertum quis non habeat, ex uendito actionem habet, si scierit uendor alienum se uendere. sed et¹ si ex causa fideicommissi emptor coactus fuerit eum manumittere, ex empto actionem habebit. ¹⁴
- 27 POMPONIUS libro undecimo ad Sabinum. Hoc iure utimur, ut exceptions [B. 19, 11, 27] ex persona emptoris obiectae si obstant, uendor ei non teneatur, si uero ad personam uenditoris respiciunt, contra: certe nec ex empto nec ex stipulatione duplae nec similes actio competit emptori, si exceptio ei ex facto ipsius opposita obstiterit.
- 28 UPLIANUS libro octogesimo ad edictum. Sed si ex utriusque persona et [B. 19, 11, 28] E auctoris et emptoris exceptions obiciuntur, intererit, propter quam exceptionem index contra ²⁰ iudicauerit, et sic aut committetur aut non committetur stipulatio.
- 29 POMPONIUS libro undecimo ad Sabinum. Si rem, quam mihi alienam uenideras, a domino redemerim, falsum esse quod Nerua respondisset posse te a me pretium consequi ex uendito agentem, quasi habere mihi rem liceret, Celsus filius aiebat, quia nec ¹ bonae fidei conueniret et ego ex alia causa rem haberem. Si duplae stipulator ex posses- ²⁵ sore petitor factus et uictus sit, quam rem si possideret retinere potuerit, peti ita autem utiliter non poterit², uel ipso iure promissor duplae tutus erit uel certe doli mali exceptione ² se tueri poterit, sed ita, si culpa uel sponte duplae stipulatoris possessio amissa fuerit. Quolibet tempore uenditori renuntiari³ potest, ut de ea re agenda adsit, quia non praeinititur certum tempus in ea stipulatione, dum tamen ne prope ipsam condemnationem id fiat. ³⁰
- 30 IDEM libro nono decimo ad Sabinum. Si emptori, qui stipulatus sit furtis [B. 19, 11, 30] S noxiisque solutum esse, heres extiterit is, cui seruus furtum fecerit, incipit is ex stipulatu actionem habere, quemadmodum si ipse alii praestitisset.

- 31 UPLIANUS libro quadragesimo secundo ad Sabinum. Si ita quis stipulanti [B. 19, 11, 31] S spondeat 'sanum esse, furem non esse, uispellionem non esse' et cetera, inutilis stipulatio ³⁵ quibusdam uidetur, quia si quis est in hac causa, impossibile est quod promittitur, si non est, frustra est. sed ego puto uerius hanc stipulationem 'furem non esse, uispellionem non 'esse, sanum esse' utilem esse: hoc enim continere, quod interest horum quid esse uel horum quid non esse. sed et si cui horum fuerit adiectum 'praestari', multo magis valere stipulationem: alioquin stipulatio quae ab aedilibus proponitur inutilis erit, quod utique ⁴⁰ nemo sanus probabit.

F[P(VU)]

¹ et del. ² potuerit (edd.)? ³ denuntiari (edd.)?

3 et om. PVU 5 indota P^a 7 haberet P^a?
8 libro uiiii PVU | seruus P^aU^a 16 si obstant] substant F^a 18 si excepto P^a | ei us ex F^a 19 octagesimo F^a, octuagesimo ut saepe PV 21 aut non committetur stipulatio] ut non c. st. F, stipulatio P^aV^a, stipulatio aut non P^aV^aU 23 posse om. PVU | a me] P^aU, amet F, a me et P^a: oýk ἀπαιτεῖc με τὸ τίμημα B (Tip.) 24 agebat PV | nec] non PV 25 causam P^a | duplem P^a 26 et uictus] uictus P^aV, euictus P^a, est

euictus U | peti ita] scripsi, petita FP^a, peti P^aU: τὸ δέ πράγμα τοιούτον ίν, ὅπερ νεμόμενος μὲν ἀσφαλῶς ἡδύνατο ἔχειν, ἐκπεσών δὲ οὐκ ἡδύνατο τίνα (?) κινέιν κατὰ τοῦ νεμομένου B (Tipuc.) 28 missa P^aV^a | quodlibet P^aU^a 33 si ipse] sub se P^a, si U^a 34 quis] qui P^a | stipulanti's spond. F^a 35 uispellionem non esse om. P^aV^a: μῆτε νεκροθάπτην B (Tipuc.) 36 quia] qua P^a, om. U^a 37 uispellionem non esse om. P^aV^a 38 quid om. F^a 40 ab diilibus P^a

- 32 IDEM libro quadragesimo sexto ad Sabinum. Quia dicitur, quotiens plures [B. 19, 11, 32] res in stipulationem deducuntur, plures esse stipulationes, an et in duplae stipulatione hoc idem sit, uideamus. cum quis stipulatur 'fugituum non esse, errorem non esse' et cetera quae ex edicto aedilium curulium promittuntur, utrum una stipulatio est an plures? et ratio 1 facit, ut plures sint. Ergo et illud procedit, quod Iulianus libro quinto decimo [cf. D. 21, 1, 31, 16] digestorum scribit. egit, inquit, quanti minoris propter fugam serui, deinde agit propter morbum: id agendum est, inquit, ne lucrum || faciat emptor et bis eiusdem uitii aestimationem f. 307 consequatur. fingamus emptum decem, minoris autem empturum fuisse duobus, si tantum fugituum esse scisset emptor: haec consecutum propter fugam: mox compriase, quod non esset sanus: similiter duobus minoris empturum fuisse, si de morbo non ignorasset: rursus 10 consequi debet duo: nam et si de utroque simul egisset, quattuor esset consecuturus, quia eum forte, qui neque sanus et fugitiuus esset, sex tantum esset empturus. secundum haec saepius ex stipulatu agi poterit: neque enim ex una stipulatione, sed ex pluribus agitur.
- 33 IDEM libro quinquagesimo primo ad Sabinum. Si seruum emero et eundem [B. 19, 11, 33] S uendidero, deinde emptori ob hoc fueru condemnatus, quia tradere non potui euictum, 15 committitur stipulatio.
- 34 POMPONIUS libro uicesimo septimo ad Sabinum. Si mancipium ita emeris, [B. 19, 11, 34] S ne prostituatur et, cum prostitutum fuissest, ut liberum esset; si contra legem uenditionis faciente te ad libertatem peruererit, tu uideris quasi manumississe et ideo nullum aduersus 1 uenditorem habebis regressum. Si communii diuidundo mecum actum esset et aduersario 20 seruuus adiudicatus sit, quia probauit eum communem esse, habebo ex duplae stipulatione 2 actionem, quia non interest, quo genere iudicii euincatur, ut mihi habere non liceat. Duplae stipulatio euictionem non unam¹ continet, si quis dominium rei petierit et euicerit, sed et si Seruiana actione experiatur.
- 35 PAULUS libro secundo ad edictum aedilium curulium. Euictus autem a creditore tunc *E uidetur, cum fere spes habendi abscisa est: itaque si Seruiana actione euictus sit, committitur quidem stipulatio: sed quoniam soluta a debitore pecunia² potest seruum habere, si soluto pignore uendori conueniatur, poterit uti doli exceptione.
- 36 IDEM libro uicesimo nono ad edictum. Nuae aut domu empta singula cae- [B. 19, 11, 36] S menta uel tabulae emptae non intelleguntur ideoque nec euictionis nomine obligatur uen- 30 ditor quasi euicta parte.
- 37 ULPIANUS libro trigesimo secundo ad edictum. Emptori duplam promitti a [B. 19, 11, 37] S uenditore oportet, nisi aliud conuenit: non tamen ut satisdetur, nisi si specialiter id actum 1 proponatur, sed ut repromittatur. Quod autem diximus duplam promitti oportere, sic erit accipiedum, ut non ex omni re id accipiamus, sed de his rebus, quae pretiosiores essent, 25 si margarita forte aut ornamenti pretiosa uel uestis Series uel quid aliud non contemptibile ueneat. per edictum autem curulium etiam de seruo cauere uendori iubetur. Si simplam pro dupla per errorem stipulatus sit emptor, re euicta consecuturum eum ex empto Neratius ait, quanto minus stipulatus sit, si modo omnia facit emptor, quae in stipulatione continentur: quod si non fecit, ex empto id tantum consecuturum, ut ei promittatur quod 40 minus in stipulationem superiore deductum est.
- 38 IDEM libro secundo disputationum. In creditore qui pignus uendidit tractari [B. 19, 11, 38] S potest, an re euicta uel ad hoc teneatur ex empto, ut quam habet aduersus debitorem F[P(VU)]

¹ eam ins. ² emptor ins.

³ errorum non esse] PU, errorem non esse F, om. V^o 5 ut] et P^e 10 sanus's fuisse' si-
miliiter (s *deleuit* m. 1°, fuisse m. 2) F² | igno-
rasse P^e 16 stipulatio] F¹PU, duplae sti-
pulatio F², stipulatio duplae U^o 18 cum]
cui P^eU^o 19 te] te et P^e, om. U^o 22 quia]
qui P^e 24 si om. V^oU^o, inc. P^e 29 nauem
aut domum P^eU^o 33 nisi 'si' F¹, nisi PU

34 re*i'*promittatur F² 35 pretiosior^{es} es-
sent F² 36 pretios*'i'a* F⁴ | sirica P^e, sy-
rica U | contemptibile] fortasse post contemp-
tibile *excidit* uel immobile: ἐπὶ τῶν τιμιωτέρων,
ἐπὶ μαργαρίτων τύχων καὶ κοσμίων τιμών καὶ
ἔσθιτος Σιρικής καὶ οἰκετῶν καὶ ἀκινήτων
πράγματων BS. 23, 1, 40 sch. 1

actionem, eam praestet: habet autem contrariam pigneraticiam actionem. et magis est ut praestet: cui enim non aequum uidebitur uel hoc saltem consequi emptorem, quod sine dispendio creditoris futurum est?

- 39 JULIANUS libro quinquagesimo septimo digestorum. Minor uiginti quinque [B. 19, 11, 89] *S*
 annis fundum uendidit Titio, eum Titius Seio: minor se in ea uenditione circumscriptum 5
 dicit et inpetrat cognitionem non tantum aduersus Titium, sed etiam aduersus Seium: Seius
 postulabat apud praetorem utillem sibi de euictione stipulationem in Titium dari: ego dan-
 dam putabam. respondi: iustum rem Seius postulat: nam si ei fundus praetoria cognitione
 1 ablatus fuerit, aequum erit per eundem praetorem et euictionem restitu. Si seruus tuus 9
 emerit hominem et eun[di]em uendiderit Titio eiusque nomine duplam promiserit et tu a q. 82 f. 808
 uenditore servi stipulatus fueris: si Titius seruum petierit et ideo uictus sit, quod seruus
 tuus in tradendo sine uoluntate tua proprietatem hominis transferre non potuisset, supererit
 Publiciana actio et propter hoc duplae stipulatio ei non committetur: quare uenditor quo-
 que tuus agentem te ex stipulatu poterit doli mali exceptione summouere. alias autem si
 seruus hominem emerit et duplam stipuletur, deinde eum uendiderit et ab emptore euictus 15
 fuerit: domino quidem aduersus uenditorem in solidum competit actio, emptori uero ad-
 uersus dominum dumtaxat de peculio. denuntiare uero de euictione emptor seruo, non
 domino debet: ita enim euicto homine utiliter de peculio agere poterit: sin autem seruus
 2 decesserit, tunc domino denuntiandum est. Si a me bessem fundi emeris, a Titio trientem,
 deinde partem dimidiad fundi a te quis petierit: si quidem ex besse quem a me acceperas 20
 semis petitus fuerit, Titius non tenebitur, si uero triens quem Titius tibi tradiderat et sex-
 tens ex besse quem a me acceperas petitus fuerit, Titius quidem pro triente, ego pro
 8 sextante euictionem tibi praestabimus. Pater sciens filium suum quem in potestate habebat
 ignorantis emptori uendidit: quaesitum est, an euictionis nomine teneatur. respondit: qui
 liberum hominem uel ignorans tamquam seruum uendat, euictionis nomine tenetur: 25
 quare etiam pater, si filium suum tamquam seruum uendiderit, euictionis nomine obligatur.
 4 Qui statuliberum tradit, nisi dixerit eum statuliberum esse, euictionis nomine perpetuo ob-
 ligatur. Qui seruum uenditum tradit et dicit usum fructum in eo Seii esse, cum ad Sem-
 pronium pertineat, Sempronio usum fructum petente perinde tenetur, ac si in tradendo
 dixisset usus fructus nomine aduersus Seium non teneri. et si re uera Seii usus fructus 30
 fuerit, legatus autem ita, ut, cum ad Seium pertinere desisset, Sempronii esset, Sempronio
 usum fructum petente tenebitur, Seio agente recte defugiet.
- 40 IDEM libro quinquagesimo octavo digestorum. Si is qui satis a me de [B. 19, 11, 40] *S*
 euictione accepit fundum a me herede legauerit, confessim fideiuosores liberabuntur, quia,
 etiamsi euictus fuerit ab eo cui legatus fuerat, nulla aduersus fideiuosores actio est. 35
- 41 PAULUS libro secundo ad edictum aedilium curulium. Si ei cui uendidi et [B. 19, 11, 41] *E*
 duplam promissi, cum ipse eadem stipulatione mihi cauisset, heres exstiterim, euicto homine
 nulla parte stipulatio committitur: neque enim mihi euinci uidetur, cum uendiderim eum,
 neque ei cui me promissorem praestarem, quoniam parum commode dicar ipse mihi du-
 1 plam praestare debere. Item si domino serni heres exstiterit emptor, quoniam euinci ei 40
 non potest nec ipse sibi uidetur euincere, non committitur duplae stipulatio. his igitur
 2 casibus ex empto agendum erit. Si is, qui fundum emerit et satis de euictione acceperit
 et eundem fundum uendiderit, emptori suo heres exstiterit, uel ex contrario emptor uen-
 ditori heres exstiterit: an euicto fundo cum fideiuosoribus agere possit, queritur. existimo 44

F[P(V, qui deficit u. 16 in verb. actio, U)]

5 stet in *F*: 9 oblatus *P*° *V*° 11 fuerit *P*° |
 ideo] de eo *P*° *V*° *U* 14 tuus] ticius *P*°
 19 decesserat *P* | denunciandus *P*° *U* 20 bes-
 sem *P*, inc. *U* 21 semis] emis *P*° | tra-
 diderit *P*° 22 bessem *P*° | trientem *P*°
 26 si] om. *P*°, qui *P*° *U* 27 qui ... obliga-
 tur suppl. *F*²: γέροκείται τῇ ἐκνικήσει ... ὁ γέρο-
 ὄπογ ἐλεγθερογμένον πωλῶν *B* (*Tip.*) 29 per-

tineat sempronio om. *P*° | petentem *P*°
 31 fuerit] nomine fuerit *P*° | legatur *F*², le-
 gat *P*° | sempronio sempronium *P*° utroque
 loco 32 petente} petente perinde tenetur
 ac si in tradendo dixisset sempronii esset
 sempronium usum fructum petente *P*° 37 ex-
 stiteris *P*° 43 uel ex ... 44 exstiterit om. *P*°

autem utroque casu fideiussores teneri, quoniam et cum debitor creditor [BS. 41, 1, 1 sch. 23] suo heres exstiterit, ratio quaedam inter heredem et hereditatem ponitur et intelligitur maior hereditas ad debitorem peruenire, quasi soluta pecunia quae debebatur hereditati, et per hoc minus in bonis heredis esse: et ex contrario cum creditor debitori suo exstitit heres, minus in hereditate habere uidetur, tamquam ipsa hereditas heredi soluerit. siue ergo is qui de euictione satis acceperat emptori cui ipse uendiderat, siue emptor uendori suo heres exstiterit, fideiussores tenebuntur. et si ad eundem uendoris et emptoris hereditas recidet, agi cum fideiussoribus poterit.

- 42 PAULUS libro quinquagesimo tertio ad edictum. Si praegnas ancilla uendita [B. 19, 11, 42 *E] et tradita sit, euicto partu uendor non potest de euictione conueniri, quia partus uenditus non est.
- 43 IULIANUS libro quinquagesimo octauo digestorum. Uaccae emptor, [B. 19, 11, 43. Ep. 6, 36 S] si uitulus qui post emptionem natus est euincatur, agere ex duplae stipulatione non potest, f. 308' quia nec ipsa nec usus fructus euincitur. nam quod dicimus uitulum fructum esse uaccae, non ius, sed corpus demonstramus, sicuti praediorum frumenta et uinum fructum recte dicimus, cum constet eadem haec non recte usum fructum appellari.
- 44 ALFENUS libro secundo digestorum a Paulo epitomatorum. Scapham non uideri nauis esse respondit nec quicquam coniunctum habere, nam scapham ipsam per se paruam nauiculam esse: omnia autem, quae coniuncta naui essent (ueluti gubernacula malus antennae uelum), quasi membra nauis esse.
- 45 IDEM libro quarto digestorum a Paulo epitomatorum. Qui fundum tradiderat [B. 19, 11, 44 S] iugera centum, fines multo amplius emptori demonstrauerat. si quid ex his finibus euinceretur, pro bonitate eius emptori praestandum ait, quamuis id quod relinqueretur centum iugera haberet.
- 46 AFRICANUS libro sexto quaestionum. Fundum, cuius usus fructus Attii erat, [B. 19, 11, 45 S] mihi uendidisti nec dixisti usum fructum Attii esse: hunc ego Maevio detracto usu fructu tradidi. Attio capite minuto non ad me, sed ad proprietatem usum fructum redire ait, neque enim potuisse constitui usum fructum eo tempore, quo alienatus¹ esset: sed posse me uendorum te de euictione conuenire, quia acquum sit eandem causam meam esse, 1 quae futura esset, si tunc usus fructus alienus non fuisset. Si per alienum fundum mihi 30 uiam constitueris, euictionis nomine te obligari ait: etenim quo casu, si per proprium constituentis fundum concessa esset uia, recte constitueretur, eo casu, si per alienum concedetur, euictionis obligationem contrahit². Cum tibi Stichum uenderem, dixi eum statuliberum esse sub hac condicione manumissum 'si nauis ex Asia uenerit', is autem 'si Titius consul factus fuerit' manumissus erat: quaerebatur, si prius nauis ex Asia uenerit ac post Titius 35 consul fiat atque ita in libertatem euictus sit, an euictionis nomine teneatur³. respondit non teneri eum⁴: etenim dolo malo emptorem facere, cum prius exstiterit ea condicio, quam⁵ euictionis nomine exsoluerit. Item si post biennium liberum fore dixi, qui post annum⁶ libertatem acceperit, et post biennium in libertate⁷ euincatur, uel decem dare iussum dixerim quinque et is decem datis ad libertatem peruerterit, magis esse, ut his quoque casibus 40 non teneat.
- 47 IDEM libro octauo quaestionum. Si duos seruos quinis a te emam et eorum [B. 19, 11, 46 S] *F[P(U)]*

¹ alienus (*Taur.*)? ² contrahi (*edd.*)? ³ teneat? ⁴ eum del. ⁵ quam] quae me?
⁶ si post annum liberum fore dixi qui post biennium (*u. i.*)? ⁷ libertatem?

2 ratio] actio *F²PU* | ponitur] proponitur
F²PU 12 uacca *P^a* 13 dupla *P^a* 14 fructum] usum fructum *P^a* 15 corpius *P^a*
19 nauis *P^a* 20 bembra *F^a* 23 relinquetur *PU* 24 haberat *F^a* 27 attitio *F²*,
ticio *P^aU* 28 quo alienatus] coalienatus *P^a* | posset *P^aU* 29 de *om.* *P^a* 33 obligatio-

nis *P^a* 34 uenerat *F¹* 36 colsul *P* 38 nomine] nomine teneatur *P^a* | si post biennium liberum fore dixi qui post annum] annum et biennium *transposuit* *Hal.* *idque flagitant B* (*Tip.*): εἰ τὸν μετὰ διετίαν ἐλεγθερωθῆναι κελυσθέντα εἴπω μετ' ἔνιαγτὸν ἐλεγθερωθῆναι 40 is] his *F* 41 teneatur *P^a*

alter euincatur, nihil dubii fore, quin recte eo nomine ex empto acturus sim, quamvis alter decem dignus sit, nec referre, separatim singulos an simul utrumque emerim.

48 NERATIUS libro sexto membranarum. Cum fundus 'uti optimus maximusque [B. 19, 11, 47] Sf est' emptus est et alicuius seruitutis euictae nomine aliquid emptor a uenditore consecutus est, deinde totus fundus euincitur, ob eam euictionem id praestari debet quod ex duplo reliquum est: nam si aliud obseruabimus, seruitutibus aliquibus et mox proprietate euicta amplius duplo emptor quam¹ quanti emit consequeretur.

49 GAIUS libro septimo ad edictum prouinciale. Si ab emptore usus fructus [B. 19, 11, 48] E petatur, proinde is uenditori denuntiare debet atque is a quo pars petitur.⁹

50 ULPIANUS libro uicesimo quinto ad edictum. Si pignora ueneant per appa- [B. 19, 11, 49] E ritores praetoris extra ordinem sententias sequentes, nemo umquam dixit dandam in eos actionem re euicta: sed si dolo rem uiliori pretio proiecerunt, tunc de dolo actio datur aduersus eos domino rei.

51 IDEM libro octogesimo ad edictum. Si per imprudentiam iudicis aut erro- [B. 19, 11, 50] E rem emptor rei uictus est, negamus auctoris damnum esse debere: aut quid refert, sor- 15 dibus iudicis || an stultitia res perierit? iniuria enim, quae fit emptori, auctorem non debet f. 809 1 contingere. Si Titius Stichum post mortem suam liberum esse iussum uendiderit, mortuo deinde eo Stichus ad libertatem peruenierit, an stipulatio de euictione interposita teneat? et ait Julianus committi stipulationem: quamvis enim Titius² hoc casu denuntiari pro 2 euictione non potuisset, heredi tamen eius denuntiari potuisset³. Si quis locum uendiderit 20 et idem uendor ab herede suo uoluntate emptoris in eo sepultus fuerit, actio de euictione 8 intercidit: hoc casu enim emptor proprietatem amittet. Non mirum autem est, ut euicto homine de euictione teneatur heres, quamvis defunctus non similiter fuerit obstrictus, cum et aliis quibusdam casibus plenior aduersus heredem uel heredi competit obligatio, quam 25 competierat defuncto: ut cum seruus post mortem emptoris heres institutus est iussuque heredis emptoris adiit hereditatem: nam actione ex empto praestare debet⁴ hereditatem, 4 quamvis defuncto in hoc tantum fuit utilis ex empto actio, ut seruus traderetur. Si plures mihi in solidum pro euictione teneantur, deinde post euictionem cum uno fuero expertus, si agam cum ceteris, exceptione me esse repellendum Labeo ait.²⁹

52 IDEM libro octogesimo primo ad edictum. Sciendum est nihil interesse, ex qua causa E duplae stipulatio fuerit interposita, utrum ex causa emptionis an ex alia, ut committi possit.

53 PAULUS libro septuagesimo septimo ad edictum. Si fundo tradito pars [B. 19, 11, 52] E euincatur, si singula iugera uenierint certo pretio, tunc non pro bonitate, sed quanti singula uenierint quae euicta fuerint, praestandum, etiamsi ea quae meliora fuerint euicta 25 1 sint. Si cum possit emptor auctori denuntiare, non denuntiasset idemque⁵ uictus fuisse, quoniam parum instructus esset, hoc ipso uidetur dolo fecisse et ex stipulatu agere non potest.

54 GAIUS libro uicesimo octavo ad edictum prouinciale. Qui alienam rem uen- [B. 19, 11, 53] E didit, post longi temporis praecriptionem vel usucacionem desinit emptori teneri de euictione. 40 1 Si heres statuliberum, qui sub condicione pecuniae dandae liber esse iussus est, uendiderit et maiorem pecuniam in condicione esse dixerit quam dare ei⁶ iussus est, ex empto tenetur, si modo talis est condicio, ut ad emptorem transiret, id est si heredi dare iussus est seruus: F[P(U)]

¹ quam del. ² titio (P^aU^b)? ³ potuisse (Hal.)? ⁴ heredi ins. ⁵ ideoque (Hal.)?
⁶ ei del. (edd.: litterae male geminatae)

2 emerimus P^a 3 fundis P^a 4 et om. F^a | (Synops.), οἱ ταξέωται πωλήσαντες τὸ κελεύσει
a) ε P^a 7 quam om. PU 8 si om. FU^a, ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΙΠΡΕΚΟΜΕΝΟΝ B (Tip.) 20 heredi
post emptore U^a, inc. P^a: καὶ χρήσεως ἐκνι- tamen eius denuntiari potuisset om. P^a 21 in
κωμένης χρεωστεῖ ὁ ἀγοραστής τῷ πράτη προαγ- eo] me P^a 22 autem] ab P^a 25 heres ...
γέλλειν B (Tip.) 9 is a) & P^a 11 senten- 26 emptoris om. P^a 29 me esse] messe F
tias sequentes] ἐὰν οἱ ταξέωται τὰ ἐπέχυρα 34 iugero F^a, om. PU 37 uideatur P^aU
πωλήσωσι τοῖς ψηφίσθεῖσιν ἀκολοθοῦντες B 39 prouinciale P 43 serus P^a

nam si alii dare iussus, quamvis ueram pecuniae quantitatem dixerit, tamen, si non admonuerit alii dare iussum, euictionis nomine tenebitur.

- 55 UPIANUS libro secundo ad edictum aedilium curulum. Si ideo contra [B. 19, 11, 54] *E* emptorem iudicatum est, quod defuit, non committitur stipulatio: magis enim propter absentiam uictus uidetur quam quod malam causam habuit. quid ergo, si ille quidem contra 5 quem iudicatum est ad iudicium non adfuit, alias autem adfuit et causam egit: quid dicimus? ut puta acceptum quidem cum pupillo tutore auctore fuit iudicium, sed absente pupillo tutor causam egit et iudicatum est contra tutorem: quare non dicemus committi stipulationem? etenim actam esse causam palam est. et satis est ab eo cui ius agendi fuit 1 causam esse actam. Praesenti autem uenditori denuntiadum est: siue autem absit, siue 10 praesens sit et per eum fiat quo minus denuntietur, committetur stipulatio.
- 56 PAULUS libro secundo ad edictum aedilium curulum. Si dictum fuerit uen- [B. 19, 11, 55] *E* dendo, ut simila promittatur, uel triplum aut quadruplum promitteretur, ex empto perpetua actione agi poterit. non tamen, ut uulgas opinatur, etiam satiadare debet qui duplam pro- 1 mittit, sed sufficit nuda repromissio, nisi aliud conuenerit. Si compromiserit et contra me 15 data fuerit sententia, nulla mihi actio de euictione danda est aduersus uenditorem: nulla 2 enim necessitate cogente id feci. In stipulatione duplae cum homo uenditur partis adiectio 3 necessaria est, quia non potest uideri || homo euictus, cum pars eius euicta est. Si, cum f. 309' possit usu capere emptor, non cepit, culpa sua fecisse uidetur: unde si euictus est 4 seruus, non tenetur uendor. Si praesente promissore qui de euictione promisit et non 20 5 ignorantie procuratori denuntiatum sit, promissor nihilo minus tenetur. Simili modo [(B)] 6 tenetur et qui curauit, ne sibi denuntiari possit. Sed et si nihil uenditore faciente emptor 7 cognoscere ubi esset non potuit, nihilo minus committitur stipulatio. Pupillo [B. 19, 11, 55] 25 etiam sine tutoris auctoritate posse denuntiari, si tutor non appetat, ex duplae stipulatione benignius receptum esse Trebatius ait.
- 57 GAIUS libro secundo ad edictum aedilium curulum. Habere licere rem ui- [B. 19, 11, 56] *E* detur emptori¹ et si is, qui emptorem in euictione rei uicerit, ante ablatam uel abductam rem sine successore decesserit, ita ut neque ad fiscum bona peruenire possint neque pri- 1 uatum a creditoribus distrahi: tunc enim nulla competit emptori ex stipulatu actio, quia 2 rem habere ei licet. Quod cum its est, uideamus, num et si ab eo qui uicerit donata 20 legatae res fuerit emptori, aequo dicendum sit ex stipulatu actionem non nasci, scilicet si antequam abduceret uel auferret donauerit aut legauerit: alioquin semel commissa sti- 30 pulatio resoluta non potest.
- 58 IAUOLENUS libro primo ex Plautio. Heres seruum non nominatim legatum [B. 19, 11, 57] *E* tradidit et de dolo repromisit: postea seruus euictus est. agere cum herede legatarius ex 35 testamento poterit, quamvis heres alienum esse seruum ignorauerit.
- 59 POMPONIUS libro secundo ex Plautio. Si res quam a Titio emi legata sit a [B. 19, 11, 58] *E* me, non potest legatarius conuentus a domino rei uenditori meo denuntiare, nisi cessae ei 40 fuerint actiones. uel quodam casu hypothecas habet.
- 60 IAUOLENUS libro secundo ex Plautio. Si in uenditione dictum non sit, quan- [B. 19, 11, 59] *E*

F[P(V, qui denuo incipit u. 8 tutor causam, U)]

¹ emptori (edd.)?

1 quamvis] quam *P^a* | si om. *P^a* 5 euictus *PU* 6 aliis autem (*ins. non F^a*) adfuit om. *P^a*, ad iudicium ... 8 iudicatum est om. *U^a* 6 quid] qui *P^aU^a* 7 auctore om. *P^a* 9 actum *F^a* | cui ius] cuius *P^aV^aU^a* 10 denunciatum *P^a* 13 promitteretur] promittetur *P^a*, promitteretur *U^a* 15 si compromiserit et contra me data fuerit sententia] *F* et ex *Py(sana)* *U^a*, si sententiam *P^a*, sine sententia *P^aU^a*, sententia *V^a* 17 in stipulatione ... partis om. *F^a*: δούλου πιπρακομένου χρειώδες ἔστιν ἐπερωτᾶν

περὶ τῆς μερικῆς αὔτοῦ ἐκνικήσεως *B* (*Tipec.*) 19 possit] post *P^a*, potest *V^a*, posset *P^aV^aU^a* 20 de uictione *P^a* 21 similis modo tenetur *om. P^a* 22 curabit *F^a* 23 pupillum ... 24 de- 24 denuntiare uidetur legisse *Anonymus*: ἀποληπτα- nomένου τοῦ ἐπιτρόπου κατὰ φιλάγαθον ὁ ἄνη- 25 βος παραγέλλει *B*, omnino male 24 sine] siue *P^a* 25 benignus *P^aU^a* 26 aedilium *F^a* 27 oblatam *P^a* 30 ei habere *PVU* 40 in *om. P^a*

tum uenditorem pro euictione praestare oporteat, nihil uendor praestabit praeter simplam euictionis nomine et ex natura ex empto actionis hoc quod interest.

61 MARCELLUS libro octauo digestorum. Si quod a te emi et Titio uendidi, [B. 19, 11, 60] *E*
uoluntate mea Titio tradideris, de euictione te mihi teneri, sicuti si acceptam rem tradi-
dissem, placet.

62 CELSUS libro uicesimo septimo digestorum. Si rem quae apud te esset uen- [B. 19, 11, 61] *E*
1 didissem tibi: quia pro tradita habetur, euictionis nomine me obligari placet. Si [Ep. 16, 58]
ei qui mihi uendidit plures heredes exstiterunt, una de euictione obligatio est omnibusque
denuntiari et omnes defendere debent: si de industria non uenerint in iudicium¹, unus
tamen ex is liti substitit, propter denuntiationis uigorem et praedictam absentiam omnibus
2 uincit aut uincitur, recteque cum ceteris agam, quod euictionis nomine uicti sint. Si [Ep.]
fundum, in quo usus fructus Titii erat, qui ei relictus est quoad uiuet, detracto usu fructu
ignoranti mihi uendideris et Titius capite deminutus fuerit et ager Titius ius sibi esse
utendi fruendi, competit mihi aduersus te ex stipulatione de euictione actio: quippe si
uerum erat, quod² mihi dixisses in uenditione, recte negarem Titio ius esse utendi fruendi.
15

63 MODESTINUS libro quinto responsorum. Herennius Modestinus respondit [B. 19, 11, 62] *Ef*
non obesse ex empto agenti, quod denuntiatio pro euictione interposita non esset, si pacto
1 ei remissa esset denuntiandi necessitas. Gaia Seia fundum a Lucio Titio emerat [Ep. 16, 62]
et quaestione mota fisci nomine auctorem laudauerat et euictione secuta fundus ablatus et
fisco adiudicatus est uenditore praesente: quaeritur, cum emprix non prouocauerat, an
2 uenditorem poterit conuenire. Herennius Modestinus respondit, siue quod alienus fuit cum
ueniret siue quod tunc obligatus, euictus est, nihil proponi, cur emprix aduersus uendi-
torem actio non competit. Herennius Modestinus respondit: si emptor appellauit et [Ep.]
bonam causam || uitio suo ex praescriptione perdidit, ad auctorem reuerti non potest.
f. 810

64 PAPINIANUS libro septimo quaestionum. Ex mille iugeribus traditis ducenta [B. 19, 11, 63] *P*
flumen abstulit. si postea pro indiuiso ducenta euincantur, duplae stipulatio pro parte quinta,
26 non quarta praestabitur: nam quod perit, damnum emptori, non uendori attulit. si totus
fundus quem flumen deminuerat euictus sit, iure non deminuetur euictionis obligatio, non
magis quam si incuria fundus aut seruus traditus deterior factus sit: nam et e contrario
1 non augetur quantitas euictionis, si res melior fuerit effecta. Quod si modo terrae integro
qui fuerat traditus ducenta iugera per alluionem accesserunt ac postea pro indiuiso pars
quinta totius euicta sit, perinde pars quinta praestabitur, ac si sola ducenta de illis mille
iugeribus quae tradita sunt fuissent euicta, quia alluionis periculum non praestat uendor.
2 Quaesitum est, si mille iugeribus traditis perissent ducenta, mox alluio per aliam partem
fundis ducenta attulisset ac postea pro indiuiso quinta pars euicta esset: pro qua parte auctor
35 teneretur. dixi consequens esse superioribus, ut neque pars quinta mille iugerum neque
quarta³ debeatur euictionis nomine, sed perinde teneatur auctor, ac si de octingentis illis
residuis sola centum sexaginta fuissent euicta: nam reliqua quadraginta, quae uniuerso
8 fundo decresserunt, pro rata nouae regionis esse intellegi. Ceterum cum pro diuiso pars
aliqua fundi euincitur, tametsi certus numerus iugerum traditus sit, tamen non pro modo,
4 sed pro bonitate regionis praestatur euictio. Qui uuum iugerum pro indiuiso⁴ solum ha-

F[P(VU)]

¹ ceteri ins. (u. i.) ² erat quod del. ³ octingentorum ins. ⁴ ex fundo, cuius com-
mune cum altero pro indiuiso ins. (u. i.)

1 praeter] propter *P^aV^b*, praestet *V^a* 6 que
caput *P^a* 8 ei] et *P^a* 9 si de industria
seq.] ei ἀπὸ τῶν λοιπῶν κατὰ παθγίαις μη ἔρχο-
μενων ὁ εἰς δικάσται *B* 10 his *F* | absent-
tentiam *P^a* 11 uicti] iuncti *P^aU^b*, euincti *U^b*
12 quoad] cum ad *P^a* | uiuet] uiuent et *P^aV^b*,
uiuent *P^aU^b* 18 a gaia l. inc. *FVU^b* 22 cur]
cum *P^aV^b* 26 pro parte quinta non quarta]
τὸ διπλάσιον ἐπὶ τῷ πέμπτῳ κινεῖται *B* 30 ter-

rae] e re *P^a* 31 allubionem *F* | accesserint
PVU 33 quia] qui *P^a* | allubionis *F* 37 ἡ'oc-
tingentis *F^b*, octingentis *P^a* 38 uniuersa *P^aV*
41 regisonis *P^a* | praestatur *om. P^a* | qui
unum iugerum seq.] supplementum supra propo-
situm suppeditant Graeci: περὶ τοῦ παραδιδόντος
τίνι, ὅπερ ἔχει κοινὸν ἐξ ἀδιαιρέτου, τί δοκεῖ
παραδιδόναι, τούτεστι τὸ ἄμικυ *B* (Tip.)

buit, tradidit, secundum omnium sententias non totum dominium transtulit, sed partem di-
midam iugeri, quemadmodum si locum certum aut fundum similiter tradidisset.

- 65 IDEM libro octauo quaestionum. Rem hereditariam pignori obligatam heredes [B. 19, 11, 64] P uendiderunt et euictionis nomine pro partibus hereditariis sponderunt: cum alter pignus pro parte sua liberasset, rem creditor euicit: quaerebatur an uterque heredum conueniri 5 possit? idque placebat propter indiuisam pignoris causam. nec remedio locus esse vide-
batur, ut per doli exceptionem actiones ei qui pecuniam creditor dedit praestarentur, quia non duo rei facti proponerentur. sed familiae herciscundae iudicium eo nomine utile est:
nam quid interest, unus ex heredibus in totum liberauerit pignus an uero pro sua dum-
taxat portione? cum coheredis neglegentia damnosa non debet esse alteri. 10
- 66 IDEM libro uicesimo octauo quaestionum. Si, cum uendor admonuisset [B. 19, 11, 65] P emptorem, ut Publiciana potius uel ea actione quae de fundo uectigali proposita est expe-
riretur, emptor id facere supersedit, omnimodo nocebit ei dolus suus nec committitur stipu-
latio. non idem in Seruiana quoque actione probari potest: haec enim etsi in rem actio
est, nudam tamen possessionem auocat et soluta pecunia uenditori dissoluitur: unde fit, ut 15
1 emptori suo nomine non competit. Si is qui rei publicae causa auit fundum petat, utilis
possessori pro euictione competit actio. item si priuatus a milite petat, eadem aequitas est
2 emptori restituendae pro euictione actionis. Si secundus emptor uenditorem eundemque
emptorem ad litem hominis dederit procuratorem et non restituto eo damnatio fuerit se-
cuta, quodcumque ex causa iudicati praestiterit procurator ut in rem suam datus¹, ex sti-
pulatu consequi non poterit: sed quia damnum euictionis ad personam pertinuit emptoris,
qui mandati iudicio nihil percepturus est¹, non inutiliter ad percipiendam litis aestimatio-
8 nem agetur ex uendito. Diuisione inter coheredes facta si procurator absentis interfuit et
dominus ratam habuit, euictis praediis in dominum actio dabitur, quae daretur in eum qui 24
negotium absentis gessit, ut quanti sua interest actor consequatur, || scilicet ut melioris f. 310'
aut deterioris agri facti causa finem pretii, quo fuerat tempore diuisionis aestimatus, de-
minuat uel excedat.
- 67 IDEM libro decimo responsorum. Emptori post euictionem serui [B. 19, 11, 66. Ep. 16, 63] P quem dominus abduxit uendor eundem seruum post tempus offerendo, quo minus praestet
quod emptoris interest, non recte defendit. 30
- 68 IDEM libro undecimo responsorum. Cum ea condicione [B. 19, 11, 67 (cf. vol. 5 p. 918 Heimb.)] P pignus distrahitur, ne quid euictione secuta creditor praestet: quamuis pretium emptor non
soluerit, sed uendor cauerit, euictione secuta nullam emptor exceptionem habebit, quo
1 minus pretium soluat. Creditor, qui pro pecunia nomen debitoris per delegationem sequi
maluit, euictis pignoribus quae prior creditor accepit nullam actionem cum eo qui liberatus 35
est habebit.
- 69 SCAEUOLA libro secundo quaestionum. Qui libertatis causam exceptit in [B. 19, 11, 68] P
uenditione, siue iam tunc cum traderetur liber homo fuerit, siue condicione quae testamento
1 proposita fuerit impleta ad libertatem peruerterit, non tenebitur euictionis nomine. Qui
autem in tradendo statuliberum dicit, intellegetur hanc speciem dumtaxat libertatis exci-
pere, quae ex testamento impleta condicione ex praeterito possit optingere: et ideo si pre-
sens testamento libertas data fuerit et uendor statuliberum pronuntiauit, euictionis nomine
2 tenetur. Rursus qui statuliberum tradit, si certam condicionem pronuntiauerit, sub qua
dicit ei libertatem datam, deteriorem condicionem suam fecisse existimabitur, quia non 44
F[P(VU)]

¹ uerba ut in rem suam datus aut transponenda post percepturus est u. 22 aut potius delenda

3 libro uiiii P, libro uii V 8 sed] et P°V° | nomine] non homine P°U° 9 quid] quod FP° 11 adminuisset F°, ammanuisset U° 13 nec] ne P° 24 ratum P° | quae] qui P° 25 scilicet] at scilicet P° 26 aut deterioris

om. P°V | causam FP°U° 29 eund'e'm F°, inc. U° | seruus P° 34 sequi] P°, si qui F, si quid P° 35 euictus P°V° 40 intelligitur P°VU 44 existimauit F°

omnem causam statutae libertatis, sed eam dumtaxat quam pronuntiauerit excepsisse videbitur: ueluti si quis hominem dixerit decem dare iussum isque post annum ad libertatem peruererit, quia hoc modo libertas data fuerit: 'Stichus post annum liber esto', euictionis obligatione tenebitur. Quid ergo, qui iussum decem dare pronuntiat uiginti dare debere, nonne in condicionem mentitur? uerum est hunc quoque in condicionem¹ mentiri et ideo quidam existimauerunt hoc quoque casu euictionis stipulationem contrahi: sed auctoritas Seruui praeualuit existimantis hoc casu ex empto actionem esse, uidelicet quia putabat eum, qui pronuntiasset seruum uiginti dare iussum, condicionem excepsisse, quae esset in dando.

4 Seruus rationibus redditis liber esse iussus est: hunc heres tradidit et dixit centum dare iussum. si nulla reliqua sunt quae seruus dare debeat et per hoc adita hereditate liber factus est, obligatio euictionis contrahitur, eo quod liber homo tamquam statuliber traditur. si centum in reliquis habet, potest uideri heres non esse mentitus, quoniam rationes reddere iusssus intellegitur summam pecuniae quae ex reliquis colligitur iusssus dare: cui consequens est, ut, si minus quam centum in reliquis habuerit, ueluti sola quinquaginta, ut, cum eam pecuniam dederit, ad libertatem peruererit, de reliquis quinquaginta actio ex empto competit. Sed et si quis in uenditione statuliberum perfusorie dixerit, condicionem autem libertatis celauerit, empti iudicio tenebitur, si id nescierit emptor: hic enim exprimitur eum, qui dixerit statuliberum et nullam condicionem pronuntiauerit, euictionis quidem nomine non teneri, si condicione impleta seruus ad libertatem peruererit, sed empti iudicio tenebitur, si modo condicionem, quam sciebat praepositam esse, celauit: sicuti qui fundum tradit et, cum sciat certam seruitutem deberi, perfusorie dixerit: 'itinera actus quibus sunt utique sunt, recte recipitur', euictionis quidem nomine se liberat, sed quia decepit emptorem, empti iudicio tenetur. In fundo uendito cum modus pro-

Ep. 16, 74

6 nuntiatus deest, sumitur portio ex pretio, quod totum colligendum est ex omnibus iugribus dictis.

70 PAULUS libro quinto quaestionum. Euicta re ex empto actio non [B. 19, 11, 69. Ep. 16, 64] P ad pretium dumtaxat recipiendum, sed ad id quod interest competit: ergo et, si minor f. 311 esse coepit, damnum emptoris erit.

71 IDEM libro sexto decimo quaestionum. Pater filiae nomine fundum in dotem [B. 19, 11, 70] P dedit: euicto eo an ex empto uel duplae stipulatio committatur, quasi pater damnum patiatur, non immerito dubitatur: non enim sicut mulieris dos est, ita patris esse dici potest nec conferre fratibus cogitur dotem a se profectam manente matrimonio. sed uideamus, ne probabilius dicatur committi hoc quoque casu stipulationem: interest enim patris filiam dotatam habere et spem quandoque recipienda dotis, utique si in potestate sit. quod si emancipata est, uix poterit defendi statim committi stipulationem, cum uno casu ad eum dos regredi possit. numquid ergo tunc demum agere possit, cum mortua in matrimonio filia potuit dotem repetrere, si euictus fundus non esset? an et hoc casu interest patris dotatam filiam habere, ut statim conuenire promissorem possit? quod magis paterna affectio inducit.

72 CALLISTRATUS libro secundo quaestionum. Cum plures fundi specialiter no- [B. 19, 11, 71] P minatim uno instrumento emptionis interposito uenierint, non utique alter alterius fundus pars uidetur esse, sed multi fundi una emptione continentur. et quemadmodum, si quis complura mancipia uno instrumento emptionis interposito uendiderit, euictionis actio in F[P(VU)]

¹ quoque in condicionem del.

1 uideuitur F¹ 4 iussum F¹ | pronuntiat uiginti dare om. P^aV^a 5 hunc] tunc PU, om. V^a 6 quodam P^a 9 seruos P^a 12 si centum¹ F², sic emptum P^a 16 perfusori'e¹ F², perfurose U^a | condicionem autem libertatis celauerit om. P^aV^a 17 celeruerit F^a 20 iudico F^a | propositam PV^aU, praepositum V^a 21 itinera ... 22 recte recipitur] ai δογλεῖαι οἴαι (uel ὄποιαι) eīcīn ēctwcan B 23 decipit

PU^b | promulciatum est P^a 24 totum] actum V^a, inc. P^a 27 pretium] P^aV^aU, pretio FP^aV^a: eīc ἀνάληψιν τῆς τιμᾶς B | ergo et si minor esse coepit] quasi esset minoris esse uertit Graecus: ὅθεν εὰν ἔττονος réponēt B 30 an om. P^a 33 ne] nec FP^aU^a 34 dotam habere P^aU^a 37 esse P^a | dotam P^aU^a 38 ut] ut a P^a | conuenient P^aU^a? | posset PU, possent V

singula capita mancipiorum spectatur, et sicut aliarum quoque rerum complurium¹ una emptio facta sit, instrumentum quidem emptionis interpositum unum est, euictionum autem tot actiones sunt, quot et species rerum sunt quae emptione comprehensae sunt: ita et in proposito non utique prohibebitur emptor enicto ex his uno fundo uenditorem conuenire, quod una cautione emptionis complures fundos mercatus comprehendenter.

- 73 PAULUS libro septimo responsorum. Seia fundos Maeuianan et Seianum [B. 19, 11, 72] P et ceteros doti dedit: eos fundos uir Titius uiua Seia sine contiouersia possedit: post mortem deinde Seiae Sempronia heres Seiae quaestionem pro praedii proprietate facere instituit: quaero, cum Sempronia ipsa sit heres Seiae, an iure contiouersiam facere possit. Paulus respondit iure quidem proprio, non hereditario Semproniam, quae Seiae de qua 10 quaeritur heres exstitit, contiouersiam fundorum facere posse, sed euictis praediis eandem Semproniam heredem Seiae conueniri posse: uel exceptione doli mali summoueri posse.
- 74 HERMOGENIANUS libro secundo iuris epitomarum. Si plus uel minus, quam [B. 19, 11, 73] P 1 pretii nomine datum est, euictione secuta dari conuenierit, placitum custodiendum est. Si iussu iudicis rei iudicatae pignus captum per officium distrahat, post euincatur, ex empto 15 contra eum qui pretio liberatus est, non quanti interest, sed de pretio dumtaxat eiusque usuris habita ratione fructuum dabitur, scilicet si hos ei qui euicit restituere non habebat 2 necessse. Mota quaestione interim non ad premium restituendum, sed ad rem defendendam 8 uendorum conueniri potest. Qui nomen quale fuit uendidit, dumtaxat ut sit, non ut exigi etiam aliquid possit, et dolum praestare cogitur.
- 75 UENULEIUS libro sexto decimo stipulationum. Quod ad seruitutes praedio- [B. 19, 11, 74] P rum attinet, si tacite secutae sunt et uindicentur ab alio, Quintus Mucius et Sabinus existimant uenditorem ob euictionem teneri non posse: nec enim euictionis nomine quemquam teneri in eo iure, quod tacite soleat accedere: nisi ut optimus maximusque esset traditus fuerit fundus: tunc enim liberum ab omni seruitute praestandum. si uero emptor petat 25 uiam uel actum, uenditorem teneri non posse, nisi nominatim dixerit accessurum iter uel actum: tunc enim teneri eum, qui ita dixerit. et nera est Quinti Muci sententia, ut qui optimum maximumque fundum tradidit, liberum praestet, non etiam deberi alias seruitutes, || nisi hoc specialiter ab eo accessum² sit.
- 76 IDEM libro septimo decimo stipulationum. Si alienam rem mihi tradideris et [B. 19, 11, 75] P eandem pro derelicto habuero, amitti auctoritatem, id est actionem pro euictione, placet. 31

III.

R DE EXCEPTIONE REI UENDITAE ET TRADITAE R EP

- 1 UPLIANUS libro septuagesimo sexto ad edictum. Marcellus scribit, [B. 19, 12, 1. Ep. 16, 59] E si alienum fundum uendideris et tuum postea factum petas, hac exceptione recte³ repel- 35 1 lendum. Sed et si dominus fundi heres uenditori existat, idem erit dicendum. Si [Ep.] quis rem meam mandatu meo uendiderit, uindicanti mihi rem uenditam nocebit haec ex- 3 ceptio, nisi probetur me mandasse, ne traderetur, antequam premium soluatur. Celsus ait: si quis rem meam uendidit minoris quam ei mandaui, non uidetur alienata et, si petam 4 eam, non obstabit mihi haec exceptio: quod uerum est. Si seruus merces peculiariter 40 F[P(VU)]

¹ si ins. ² accessum] accessurum expressum? ³ recte] ab eo te?

4 proposito] posito P^a | prohibetur P^aU 4 ut non U, om. P^a 23 uenditores P 25 prae-
5 emptionis empturis P^a | fundo FP^a | com- standus P^a 27 uerax P^aV 28 optime
prehenderit] FU^a, comprehenditur PV, intel- maximeque P^a | non d'etiam F^a 35 uen-
ligitur U^a 8 seja sempronia P^a 10 proprie FP^aV^a | hereditaria FP^aV^a | quae om. F^a dideris] PU^a, uendiderit FU^a: ἐὰν ἀλλότριον πωλήσας καὶ μετὰ ταύτα κυριεύσας αὐτὸύ ἀπαι-
11 euictus P^a 14 est] et P^aV^aU, est et F^a 39 uideatur P 40 eam] in
P^aV^a 16 non quanti interest om. P^aV^a eam U^a, • eam P^a | obstauit F^a | quod
17 habebat] FU^a, habeat PV^a, habebit V^a, quid F^a | merces^a (sic) F^a
habet U^a 19 ut sit non] ut sit V^a, ut sit

emerit, deinde dominus eum, priusquam proprietatem rerum nanciseretur, testamento liberum esse iusserit eique peculium paelegauerit et uendor a seruo merces petere coeperit: 5 exceptio in factum locum habebit, quia is tunc sernus fuisset cum contraxisset. Si quis rem emerit, non autem fuerit ei tradita, sed possessionem sine uitio fuerit nactus, habet exceptionem contra uenditorem, nisi forte uendor iustum causam habeat, cur rem uin- 5 dicet: nam et si tradiderit possessionem, fuerit autem iusta causa uindicanti¹, replicatione aduersus exceptionem utetur.

- 2 POMPONIUS libro secundo ex Plautio. Si a Titio fundum emeris qui Sem- [B. 19, 12, 2] E
promii erat isque tibi traditus fuerit, pretio autem soluto Titius² Sempronio heres exstiterit et eundem fundum Maeuio uendiderit et tradiderit: Julianus ait aequius esse priorem³ te 10 tueri, quia et si ipse Titius fundum a te peteret, exceptione summoueretur et si ipse Titius eum possideret, Publiciana peteres.
- 3 HERMOGENIANUS libro sexto iuris epitomatorum. Exceptio rei uenditae et [B. 19, 12, 3] P
traditae non tantum ei cui res tradita est, sed successoribus etiam eius et emptori secundo, etsi res ei non fuerit tradita, proderit: interest enim emptoris primi secundo rem non 15 euinci. Pari ratione uendorioris etiam successoribus nocebit, siue in uniuersum ius siue in eam dumtaxat rem successerint.

F[P(VU)]

¹ uindicandi (dett.)? ² fuerit pretio soluto, Titius autem (u. i.)? ³ praetorem (cf. D. 44, 4, 32)?

2 praerogauerit *P* 4 ei om. *P* *V* *U* | sine
5 uitio ... 6 possessionem om. *P*, suppl. m. ant.
5 uendor om. *P* *VU*, def. *P* 9 traditus
fuerit pretio autem soluto] isque tibi traditus
fuerit pretio soluto, deinde *Ulpianus in loco*

re gemino 44, 4, 4, 32: ἐὰν πωλήσῃς μοι πρᾶγμα
Πέτρου καὶ λαβὼν τὸ τίμημα παραδώσῃς μοι
Δύτῳ, εἴτε γενόμενος Πέτρου κληρονόμος κ. τ. λ.
B | sempronii hires *F* 10 uendidit *PVU*
14 et om. *P* *U* 16 noceuit *F*